

วัดบ้านเซเวียร์: สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ ในประเทศไทย

Baan Xavier: A Modern Roman Catholic Church Architecture in Thailand¹

สุภาวรรณ ปันดี

Supawan Pundi

ภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร 10330 ประเทศไทย

Department of Architecture, Faculty of Architecture,

Chulalongkorn University, Bangkok, 10330, Thailand

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอการศึกษาสถาปัตยกรรมวัดบ้านเซเวียร์ ซึ่งเป็นผลงานการออกแบบของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษणा อรุณวงศ์ ณ อยุธยา ใน ค.ศ. 1971 การศึกษาเริ่มจากการตั้งคำถามเกี่ยวกับการผสมผสานความเป็นสากลในสถาปัตยกรรมสมัยใหม่กับเอกลักษณ์เฉพาะในสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมของประเทศไทย และโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์เป็นตัวอย่างสำคัญของแนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรมในรูปแบบดังกล่าว โดยการศึกษาใช้ข้อมูลด้านเอกสารและการสัมภาษณ์ รวมทั้งการแยกแยะลักษณะสมัยใหม่และลักษณะดั้งเดิมออกจากกัน และวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของทั้งสองลักษณะนี้ โดยมุ่งหวังว่าจะนำไปสู่ความเข้าใจแนวความคิดการผสมผสานลักษณะสากลกับลักษณะไทย อันปรากฏเป็นเอกลักษณ์ของวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ในประเทศไทย

พิธีเสกและเปิดโบสถ์
วัดบ้านเซเวียร์หลังใหม่
โดยพระอัครสังฆราช ไมเกิ้ล
มีชัย กิจบุญชู ภาพถ่ายเมื่อ
กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1972
ที่มา: ชื่นสุข อาศัยธรรมกุล,
**60 ปีคณะเยสุอิตใน
ประเทศไทย** (กรุงเทพฯ:
หน้าต่างสู่โลกกว้าง, 2558).

ผลการศึกษาพบว่าสถาปนิกผู้ออกแบบโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ผสมผสานลักษณะสากลกับลักษณะไทย โดยเลือกใช้ลักษณะไทยที่มีลักษณะร่วมของสถาปัตยกรรมไทยในหลากหลายภูมิภาค และนำมาประยุกต์ผสมผสานกับรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ จนเกิดรูปแบบใหม่ที่มีความเป็นสากลและมีลักษณะไทยที่ไม่เฉพาะเจาะจงว่าเป็นของภูมิภาคไหนหรือของชนชั้นใด

สำหรับปัจจัยที่ทำให้เกิดการผสมผสานลักษณะสากลกับลักษณะไทย ในสถาปัตยกรรมวัดบ้านเซเวียร์ ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) การสังคายนาสากลวาติกันครั้งที่ 2 ที่สร้างกรอบแนวความคิดพื้นฐานสำหรับการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกยุคสมัยใหม่ 2) นโยบายของรัฐบาลไทยที่มีเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปกับการสร้างเอกลักษณ์ของชาติไทย ทำให้พระศาสนจักรคาทอลิกหันมาร่วมพัฒนาสังคมไทย และใช้รูปแบบทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่มีลักษณะไทยมาปรับใช้ในวัดโรมันคาทอลิก 3) แนวทางของคณะเยสุอิตที่ส่งเสริมการพัฒนาคณะใหม่ตามแนวความคิดประชาธิปไตย ทำให้เกิดการพัฒนาศูนย์ทางกายภาพของวัดบ้านเซเวียร์แห่งใหม่ เพื่อรองรับกิจกรรมของกลุ่มปัญญาชนของประเทศไทย และ 4) แนวความคิดของสถาปนิกในงานออกแบบวัดบ้านเซเวียร์ ซึ่งมีมิติ

ของการสืบสาน การปรับเปลี่ยน การคิดใหม่-ทำใหม่ ทำให้เกิดการผสมผสาน
ทั้งลักษณะความเป็นสากลกับลักษณะดั้งเดิมของโบสถ์ไทยพุทธและโบสถ์
คาทอลิกจากตะวันตก

คำสำคัญ: สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่, วัดบ้านเซเวียร์,
ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา

Abstract

This paper studies the architectural works of Baan Xavier Church, designed by Professor Emeritus Captain Krisda Arunvongse Na Ayudhya in 1971. The paper questions the combined characteristics of modern international architecture and Thai architecture as exemplified by Baan Xavier Church. Drawing upon documents and interviews architects and priests involved in the project, this paper aims to understand the dual aspects of the church and to analyze their relationship, which will lead to a better understanding about the unique characteristics of the modern Roman Catholic Church in Thailand.

The study found that circumstances which gave rise to the mingled characteristics of Baan Xavier Church were fourfold: Firstly, the event of the Second Vatican Council which established the conceptual framework for creating sacred spaces in modern Roman Catholic Church; Secondly, the Policy of the Government of Thailand which focused on economic and social development, while at the same time creating Thai identity. The Catholic Church in Thailand adopted the ideas by adapting Thai architectural elements in the creation of modern Roman Catholic Churches. Thirdly, the Jesuits's encouragement for young generation to develop themselves based on democratic concepts by establishing Baan Xavier as the student centre for intellectual activities; Fourthly, the architect's idea in designing Baan Xavier Church, focusing on dimensions of continuation, modification, reinvention

which led to the combination between the internationalism and local Thai aspects of the church.

The finding drawn is that the architect combined international aspects of modern architecture with Thai characters, commonly found in almost all regions in Thailand, resulting in the new style of church architecture where internationalism and localism coexist.

Keywords: Modern Catholic Church, Baan Xavier, Professor Emeritus Captain Krisda Arunvongse Na Ayudhya

บทนำ

ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเป็นนิกายหนึ่งในศาสนาคริสต์ที่ถือประเพณีความเชื่อและคำสั่งสอนดั้งเดิมที่รับมาจากพระเยซู ซึ่งมีกรุงโรมเป็นศูนย์กลางของสำนักพระสันตะปาปา² และได้เผยแผ่จากโลกตะวันตกมาสู่ประเทศไทย ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยมีวัดโรมันคาทอลิกเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของทั้งมิชชันนารีและชาวคาทอลิก ในขณะเดียวกันก็เป็นโรงเรียนสอนวิทยาการต่าง ๆ ให้แก่ประชาชน³

การพยายามปรับเปลี่ยนประเทศไทยให้มีความทันสมัย เจริญทัดเทียมนานาชาติโดยประเทศ โดยการปฏิรูปด้านการปกครอง กฎหมาย นโยบาย การเมือง วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี เริ่มต้นอย่างจริงจังในสมัยรัชกาลที่ 5 และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรมในประเทศไทยอย่างใหญ่หลวง ทั้งนี้การรับรูปแบบทางสถาปัตยกรรมจากประเทศตะวันตกมาใช้กับสถาปัตยกรรมประเภทต่าง ๆ ในประเทศไทย เป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างประเทศไทยให้เจริญเหมือนกับประเทศตะวันตก⁴

ยุคสมัยต่อมาในประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมในประเทศไทย คือช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองใน ค.ศ. 1932 ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงทางด้านแนวความคิดทางการเมืองและแนวทางการพัฒนาประเทศไทย อันส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ไม่ปฏิเสธรากเหง้าเดิมของตน และนำไปสู่แนวความคิดของการพัฒนาประเทศควบคู่กับการรักษาเอกลักษณ์ไทย ในช่วง ค.ศ. 1958-1972 มีการเปลี่ยนแปลงสำคัญ ๆ ของประเทศไทยทั้งใน

ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ค่านิยม และความเชื่อต่าง ๆ อันส่งผลให้โลกทัศน์ของผู้คนเปลี่ยนแปลงไป มีการย้ายถิ่นฐานเข้าสู่เมืองมากขึ้น เกิดปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมมากขึ้น ในขณะเดียวกันพระศาสนจักรคาทอลิกไทยก็ได้ปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่เป็นผู้พัฒนาสังคมควบคู่ไปกับการเผยแผ่ศาสนา รวมทั้งการปรับเปลี่ยนรูปแบบทางสถาปัตยกรรมเพื่อแสดงตัวตนว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยและเป็นพลเมืองไทย ซึ่งสถาปนิกเป็นผู้มีบทบาทและหน้าที่ในการพัฒนาและสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรม จึงได้พยายามทดลอง ค้นหา ตีความ และปรับใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ร่วมกับลักษณะเฉพาะถิ่น โดยตั้งอยู่บนฐานความคิดของการหาสมดุลระหว่างสองสิ่งนั้น⁵ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกในประเทศไทยมีรูปแบบเปลี่ยนไป

แนวทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่เป็นกระแสนิยมในประเทศตะวันตกเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สถาปนิกไทยเลือกปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย ซึ่งแนวความคิดและผลงานการออกแบบของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก ฤทธิชัย อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ในช่วงต้น (ค.ศ. 1960-ค.ศ. 1974)⁶ เป็นตัวอย่างสำคัญในแนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรมที่ให้ความสำคัญกับความแตกต่างและหลากหลายทางวัฒนธรรม ด้วยการผสมผสานระหว่างลักษณะนานาชาติที่แสดงถึงความเป็นสากลกับลักษณะดั้งเดิมที่มีความเฉพาะเจาะจงอยู่ด้วยกัน⁷

จากการศึกษาเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกในประเทศไทยที่ผ่านมา มักศึกษาในแง่ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรม วิถีชีวิต ของผู้คนในชุมชนคาทอลิกดั้งเดิมที่มีการสืบทอดและพัฒนาด้านพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ทางจิตวิญญาณ ตลอดจนการศึกษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสุนทรียศาสตร์ของวัดโรมันคาทอลิกตามแต่กรณีศึกษา ซึ่งการศึกษาในแนวทางนี้สามารถนำไปใช้ในการศึกษาวัดบ้านเซเวียร์ได้เพียงบางส่วน แต่เนื่องจากวัดแห่งนี้ไม่ได้ก่อตัวจากชุมชนคาทอลิกดั้งเดิมเช่นวัดโรมันคาทอลิกอื่น ๆ จึงมีความแตกต่างกันในบางแง่มุม

ดังนั้นการศึกษานี้จึงศึกษาถึงบริบทที่ประกอบด้วยปัจจัยทางสังคม การเมือง วัฒนธรรม ศาสนา และค่านิยม ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ และปัจจัยเหล่านี้ยังส่งผลต่อการผสมผสานลักษณะสมัยใหม่กับลักษณะไทยในวัดบ้านเซเวียร์ โดยคาดหวังว่าการแยกลักษณะสมัยใหม่และลักษณะดั้งเดิมออกจากกัน และ

การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของทั้งสองลักษณะดังกล่าวจะนำไปสู่ความเข้าใจ แนวทางการผสมผสานลักษณะทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่กับประเพณี ซึ่งปรากฏ เป็นลักษณะของวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ในประเทศไทยที่เป็นผลจากแนวทางการปรับตัวของพระศาสนจักรแบบตะวันตกสู่การเป็นพระศาสนจักรแบบไทย

แนวทางของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกกับการสร้างพื้นที่ ศักดิ์สิทธิ์ในสถาปัตยกรรมสมัยใหม่

โดยทั่วไปในหมู่ชาวคาทอลิกและนักวิชาการจะมองว่าการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 เป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญ แต่แท้จริงแล้วพระศาสนจักรเริ่มแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการแสดงบทบาทสาธารณะอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 แต่ความพยายามดังกล่าวไม่เห็นผลเป็นรูปธรรมชัดเจน

พระศาสนจักรคาทอลิกมีแนวความคิดในการอยู่ร่วมกับผู้คนในสังคมยุคสมัยใหม่ โดยอยู่บนพื้นฐานการดำเนินการตามหลักศาสนา และร่วมพัฒนาสังคมโลกให้ดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้อง โดยการออกสมณสาส์นที่สำคัญ 2 ฉบับ คือ เรรุม โนวารุม (Rerum Novarum) ใน ค.ศ. 1891 ที่สนับสนุนเสรีภาพของแรงงาน⁸ และใน ค.ศ. 1931 ออกสมณสาส์น การาเซอซิโม อองโน (Quadragesimo Anno) ที่สนับสนุนสิทธิมนุษยชน และความยุติธรรมในสังคม (Social Justice)⁹ โดยทั้ง 2 ฉบับนี้มุ่งเน้นพัฒนากลุ่มชนชั้นแรงงานเยาวยชน และปัญญาชนเป็นหลัก

การปรับตัวตามยุคสมัยและการสร้างจุดยืนที่ชัดเจนเป็นพื้นฐานของการดำรงอยู่ของพระศาสนจักรคาทอลิกในสังคมโลกสมัยใหม่ ซึ่งเป็นประเด็นหลักในการสังคายนาสภาวาติกันครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1962-1965) โดยแนวความคิดหลักในการประชุมสภานี้คือ “aggiornamento มีความหมายว่า getting up to today คือลุกขึ้นสู่ปัจจุบัน ซึ่งหมายถึงพระศาสนจักรคาทอลิกปรับตัวให้ทันสมัย โดยทำให้พระศาสนจักรเป็นเครื่องหมายที่เรียบง่าย น่าเชื่อถือ และทุกคนเข้าใจได้”¹⁰ โดยมีหลักการ 3 ประการที่สำคัญและนำไปสู่การยอมรับศิลปะและสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในคริสตศาสนสถาน ได้แก่

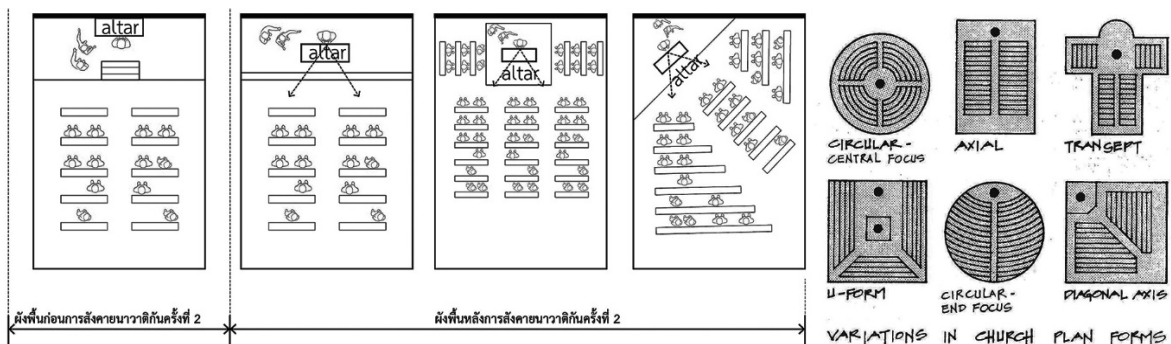
ประการที่ 1 การปรับให้เหมาะสมกับยุคสมัย (aggiornamento) โดยการปรับเปลี่ยนทั้งในด้านพิธีกรรมและกฎระเบียบภายในพระศาสนจักรเอง รวมทั้งเริ่มยอมรับศิลปะและสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในศาสนสถาน และเกิด

เป็นกระแสนิยมมากขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากวัดคาทอลิกหลายหลังได้รับความเสียหายจากสงครามและจะต้องฟื้นฟูโบสถ์เหล่านี้อย่างรวดเร็ว มีมาตรฐานสำหรับเป็นอาคารชุมนุมคน รวมทั้งวิธีการก่อสร้างต้องสัมพันธ์กับจำนวนแรงงานและงบประมาณ ด้วยเหตุนี้วัสดุและวิธีการก่อสร้างสมัยใหม่อย่างเช่นคอนกรีตเสริมเหล็กจึงถูกนำมาใช้ในอาคารทางศาสนา ซึ่งสถาปนิกและวิศวกรสามารถออกแบบอาคารได้หลากหลายรูปทรง เช่น โบสถ์คาทอลิกโครงสร้างคอนกรีตเปลือกบางที่มีพื้นผิวไฮเพอร์โบลิกพาราโบลอย (Hyperbolic-Paraboloid Shell) ซึ่งมีข้อดีในแง่การสร้างพื้นที่ใช้สอยได้กว้างขึ้นและใช้โครงสร้างที่มีความหนาไม่มากนัก¹¹

ประการที่ 2 การปรับตัวเข้าสู่สภาพและวัฒนธรรมท้องถิ่น (inculturation) โดยการใช้ภาษาท้องถิ่นในพิธีกรรม การตั้งสังฆมณฑลประจำท้องถิ่น การผสมผสานศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นแสดงออกผ่านงานสถาปัตยกรรมภายใต้กฎระเบียบของพระศาสนจักรคาทอลิก

ประการที่ 3 ความเสมอภาค (an egalitarian community) โดยมีแนวความคิดมาจากการรับศีลล้างบาปอันเป็นพิธีกรรมที่ทุก ๆ คนต้องเข้ารับ การล้างบาปก่อนที่จะเป็นคริสตชน ซึ่งแสดงถึงความเสมอภาคกันในฐานะที่เป็นประชาชนของพระเจ้า ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนตำแหน่งของพระแท่น (Altar) ให้บาทหลวงผู้นำการประกอบพิธีกรรมหันหน้าเข้าหาประชาชนขณะทำพิธีกรรม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมรู้สึกมีส่วนร่วมในการประกอบพิธีอย่างเท่าเทียม นอกจากนั้นมีการตีความหมายของสังคัมสมัยใหม่ที่ประกอบด้วยหลักการเสรีนิยม ได้แก่ เสรีภาพ (Liberty) เสมอภาค (Equality) และภราดรภาพ (Fraternity) โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อในธรรมชาติที่มีเหตุผลของมนุษย์ผ่านรูปทรงเรขาคณิตและผังพื้นของโบสถ์ เช่น ผังพื้นรูปวงกลมแสดง ความหมายของความเสมอภาค¹²

ตัวอย่างรูปแบบของผังพื้น
โบสถ์ของศาสนาคริสต์
นิกายโรมันคาทอลิกที่นิยม
ในยุคสมัยใหม่
ที่มา: Beacher Saewald
Brant, 2017, accessed
October 21, 2019,
available from http://mit24h.com/1TgU309_8i190d3/

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 หลายประเทศในเอเชียได้รับเอกราช และพระศาสนจักรได้มีส่วนช่วยฟื้นฟูด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยอาศัยความร่วมมือจากทวีปอเมริกา แคนาดา และกรุงวาติกัน ซึ่งเป็นศูนย์รวมของศาสนจักรโรมันคาทอลิก ตลอดจนมีองค์กรที่เคยดำเนินงานช่วยเหลือผู้ลี้ภัยได้พัฒนาตัวเองขึ้นเป็นองค์กรสงเคราะห์ ชื่อว่า Caritas Internationalis ในขณะเดียวกันภายในพระศาสนจักรคาทอลิกเองได้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมาย¹³

ภายหลังจากสมเด็จพระสันตะปาปาปิอุสที่ 12 ได้อนุญาตให้มีการปกครองตนเองใน ค.ศ. 1955 ทำให้พระศาสนจักรเอเชียไม่ได้อยู่ในอำนาจของมิสซันนารีต่างชาติ และพระศาสนจักรคาทอลิกได้กระจายอำนาจจากศูนย์กลาง (กรุงโรม) ไปยังพระศาสนจักรคาทอลิก โดยแต่ละท้องถิ่นมีพระสังฆราชเป็นตัวแทน ตลอดจนการก่อตั้งสหพันธสภาสังฆราชแห่งเอเชีย (Federation of Asian Bishops' Conferences) ใน ค.ศ. 1972 เพื่อร่วมกันแสวงหาแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพของมนุษย์ และการปรับใช้ธรรมนูญจากสภาสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 ให้เหมาะสมกับเอเชีย และให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ของเอเชีย ทั้งยังให้การยอมรับชาวเอเชียทุกคนที่ไม่ได้นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ซึ่งถือเป็นการปรับตัวเข้าสู่วัฒนธรรมท้องถิ่นครั้งสำคัญที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกในเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้¹⁴

สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกในเอเชีย ในศตวรรษที่ 20

ประเทศในเอเชียมีอารยธรรมและวัฒนธรรมเก่าแก่สืบเนื่องมาอย่างไม่ขาดสาย โดยจีนและอินเดียเป็นต้นกำเนิดอารยธรรมที่แพร่ขยายเข้าไปมีอิทธิพลต่อสังคม ศาสนา และวัฒนธรรมในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้นพระศาสนจักรจากตะวันตกจึงต้องปรับตัวให้สามารถอยู่ร่วมในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันไป การสร้างงานสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกตามอย่างสถาปัตยกรรมท้องถิ่นก็เป็นแนวทางหนึ่งของการลดช่องว่างระหว่างกันและกัน¹⁵

การสร้างสถาปัตยกรรมของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลังจากการประกาศอิสรภาพจากการตกอยู่ใต้อาณานิคมของชาติตะวันตกมักจะใช้รูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่แสดงการผสมผสานเรื่องราวทางศาสนาคริสต์กับแนวความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม ศิลปะ

และสถาปัตยกรรมประจำถิ่น ทั้งยังมีกระแสค่านิยมทางศิลปะและสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในโลกตะวันตกเข้ามาผสมผสานร่วมด้วย ซึ่ง Gendro Keling นักวิชาการชาวอินโดนีเซียได้ศึกษาการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (cultural assimilation) ในสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกในอินโดนีเซีย โดยแยกลักษณะสถาปัตยกรรมแบบโกธิคกับลักษณะสถาปัตยกรรมแบบบาหลี่ที่ปรากฏใน Hati Kudus Yesus Palasari Catholic Church เพื่อทำความเข้าใจเอกลักษณ์โบสถ์โรมันคาทอลิก¹⁶

การผสมผสานระหว่างลักษณะของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่จากโลกตะวันตกกับลักษณะของสถาปัตยกรรมดั้งเดิมของโลกตะวันออก ได้ปรากฏในงานออกแบบสถาปัตยกรรมโบสถ์คาทอลิกสมัยใหม่ภายหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา โดยรูปแบบสถาปัตยกรรมดังกล่าวได้รับอิทธิพลจากสถาปนิกชาวตะวันตกที่มีชื่อเสียง เช่น Le Corbusier สถาปนิกชาวฝรั่งเศส ที่มีอิทธิพลต่อสถาปนิกสมัยใหม่ทั่วโลก ซึ่ง Kenzo Tange สถาปนิกชาวญี่ปุ่น ผู้ออกแบบ Saint Mary's Cathedral ซึ่งเป็นโบสถ์ในนครสังฆมณฑลของโตเกียวในย่าน Sekiguchi เขต Bunkyo ก็ได้รับแนวความคิดทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่จาก Le Corbusier เช่นกัน¹⁷ นอกจากนี้ Luce Memorial Chapel ซึ่งเป็นโบสถ์คาทอลิกที่ตั้งอยู่ใน Tunghai University เมือง Xitun ในไต้หวัน ก็ได้รับการออกแบบโดย I.M. Pei สถาปนิกผู้มีชื่อเสียงชาวอเมริกันเชื้อสายจีน¹⁸

สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ในประเทศไทย

กระบวนการเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ของสยามเกิดขึ้นตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา โดยเฉพาะในช่วงปลายศตวรรษ สยามมีสถานะเป็นประเทศกึ่งอาณานิคม (semi-colonial) เนื่องด้วยการเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจของประเทศถูกแทรกแซงโดยอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งเป็นมหาอำนาจเจ้าอาณานิคมในภูมิภาคนี้ โดยประเทศทั้งสองมีข้อตกลงระหว่างกันว่าต้องการคงสถานะของสยามให้เป็นประเทศเอกราชไว้เพื่อเป็นรัฐกันชน (buffer state) ระหว่างอินเดียของอังกฤษและอินโดจีนของฝรั่งเศส อย่างไรก็ตามพระศาสนจักรคาทอลิกยังคงเผยแผ่ศาสนาในดินแดนสยาม เนื่องจากกษัตริย์สยามให้สิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนาแก่ประชาชน¹⁹ ทั้งนี้พระศาสนจักรเองก็ได้ปรับตัวให้สอดคล้องและกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมบริบทต่าง ๆ ของสยาม โดยใช้

แนวทางการช่วยเหลือพัฒนาสังคมและการสร้างสถาปัตยกรรมตามกระแสทางสังคมของสยามในแต่ละยุคสมัย ซึ่งรูปแบบสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกในประเทศไทย สามารถแบ่งตามยุคสมัย ดังนี้

สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ในประเทศไทย

ก่อนการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2

1) รูปแบบสถาปัตยกรรมประจำถิ่น เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยกรุงศรีอยุธยา-ช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ โดยแรกเริ่มการเข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ฯ โบสถ์คาทอลิกใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมไทยอยุธยา มีการนำลักษณะของอาคารอเนกประสงค์ที่มีรูปแบบเรียบง่ายในชุมชนมาใช้ในการสร้างโบสถ์ เนื่องจากปัจจัยที่สำคัญได้แก่ สภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ซึ่งสัมพันธ์กับปัจจัยด้านแรงงานก่อสร้างประจำท้องถิ่น ส่วนยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นมีการสร้างโบสถ์คาทอลิกตามฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละชุมชน ซึ่งปรากฏทั้งรูปแบบโบสถ์ไทยและแบบพระราชนิยมในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการผสมผสานศิลปะประดับตกแต่งด้วยลวดลายแบบตะวันตกและจีน เพื่อให้เกิดความกลมกลืนในชุมชนและความนิยมในรูปแบบศิลปะของกลุ่มคนชนชั้นนำในยุคนั้น เช่น โบสถ์อัสสัมชัญหลังแรก และวัดซางตาครู้สหลังที่ 2 ซึ่งโบสถ์ทั้งสองหลังนี้ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร²⁰

2) รูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก เป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างสยามให้มีความศิวิไลซ์อย่างตะวันตก อันเนื่องมาจากนโยบายการป้องกันการคุกคามจากประเทศมหาอำนาจตะวันตกในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้ชนชั้นนายอมรับวัฒนธรรมแบบตะวันตก และยังคงสืบเนื่องมายังสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สำหรับรูปแบบวัดโรมันคาทอลิกเริ่มเปลี่ยนเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก โดยมีสถาปนิกชาวยุโรปและบาทหลวงที่มีความรู้ภาษาและสถาปัตยกรรมเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์รูปแบบทางสถาปัตยกรรม ซึ่งมีทั้งรูปแบบสถาปัตยกรรมคลาสสิกและโรแมนติค²¹ เช่น วัดนักบุญยอแซฟ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยบาทหลวงแปร์โร ผู้ที่มีความรู้ทางภาษาและสถาปัตยกรรมเป็นเจ้าอาวาส และได้ว่าจ้างนายโจอาคิมแกรซี เป็นผู้ออกแบบโบสถ์ มีชาวสยาม ญวน และลาวมาช่วยในการก่อสร้าง²²

อย่างไรก็ตามการปฏิรูปสยามตามอย่างตะวันตกและการสนับสนุนกลุ่มคนชนชั้นนำของสยามให้ไปศึกษาในต่างประเทศ ส่งผลให้กลุ่มคนดังกล่าวนำค่านิยมแบบตะวันตกเข้ามาปรับใช้ในสยาม ผสมกับการเข้ามาของชาวฝรั่งเศสพร้อมกับความรู้และวัฒนธรรมตะวันตกได้หลั่งไหลเข้ามาสู่สังคมไทยมากขึ้น ได้เริ่มส่งผลกระทบต่อความรู้งานช่างแบบดั้งเดิมของสยาม วิชาช่างแบบไทย ขาดการสืบทอดและอนุรักษ์ นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของโลก ที่ต้องการเปลี่ยนจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย ส่งผลให้เกิดการวิพากษ์การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของสยาม ทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงต้องการรักษาระบบการปกครองแบบดั้งเดิมไว้จึงได้ประกาศอุดมการณ์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์”²³ และมุ่งเน้นการพัฒนาประเทศควบคู่ไปกับการรักษาวัฒนธรรมไทย ทำให้เกิดการฟื้นฟูวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ไทยขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้ในงานสถาปัตยกรรม มีการนำรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยประเพณีมาประยุกต์กับกิจกรรมและพื้นที่ใช้สอยแบบตะวันตก เพื่อสอดคล้องกับความต้องการทำกิจกรรมของคนในสังคมสยามในยุคสมัยใหม่²⁴

การก่อสร้างวัดโรมันคาทอลิกในรูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกได้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงความเป็นศาสนาของชาติตะวันตกในสยามมากขึ้น และโบสถ์คาทอลิกในยุคนี้ยังคงมีการก่อสร้างตามรูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก เช่น โบสถ์กาลหว่าร์หลังที่ 3 (ค.ศ. 1891) ที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบนีโอโกธิค ออกแบบโดยโจอาคิม แกรซี และอาสนวิหารอัสสัมชัญหลังใหม่ (ค.ศ. 1909) ทั้งนี้รูปแบบของสถาปัตยกรรมโบสถ์คาทอลิกเริ่มเปลี่ยนแปลงไปสู่รูปทรงที่เรียบเกลี้ยงแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ เช่น โบสถ์น้อย วัดเซนโยเซฟคอนแวนต์ (ค.ศ. 1920) โดยใช้โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาและผลิตวัสดุก่อสร้างใช้เองในประเทศอย่างเช่นปูนซีเมนต์ โดยบริษัท ปูนซีเมนต์ไทย จำกัด ซึ่งก่อตั้งเมื่อ ค.ศ. 1913²⁵

3) รูปแบบสถาปัตยกรรมที่มาจากการฟื้นฟูรูปแบบจากอดีต

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมในประเทศไทยช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองใน ค.ศ. 1932 เป็นผลมาจากการให้นิยามความเป็นไทยใหม่ ของคณะราษฎร โดยมีแนวความคิดที่ว่าประชาชนทั้งหมดเป็นเจ้าของประเทศร่วมกัน ทำให้เกิดรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่ต้องแสดงออกถึงความเสมอภาคของคนในสังคมไทย ด้วยรูปทรงที่เรียบเกลี้ยง ไร้ลวดลาย หากมีลวดลายก็ไม่ได้

มุ่งเน้นฐานานุศักดิ์ แต่เมื่อจอมพล ป.พิบูลสงคราม เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งแรกใน ค.ศ. 1938 ด้วยอุดมการณ์ชาตินิยม-ทหารนิยม ที่ไทยเข้าร่วมสงครามโลก ครั้งที่ 2 ใน ค.ศ. 1941 จึงเกิดการรื้อฟื้นลักษณะสถาปัตยกรรมแบบจารีต ทำให้สถาปนิกไทยพัฒนารูปแบบสถาปัตยกรรมแบบไทยประยุกต์ โดยใช้คอนกรีตเป็นวัสดุในการก่อสร้างแทนไม้

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เกิดแนวความคิดชาตินิยมที่รุนแรงขึ้น ด้วยนโยบายที่มุ่งเน้นการแสดงความจงรักภักดีและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ ทำให้เกิดกระแสชาตินิยม (Royalism) ในช่วงการขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองครั้งที่ 2 ของจอมพล ป.พิบูลสงคราม (ค.ศ. 1948-ค.ศ.1957) ส่งผลให้รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบจารีตกลายเป็นกระแสนิยมขึ้นมาอีกครั้ง และสถาปนิกไทยรุ่นบุกเบิกมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถาปัตยกรรมไทยเครื่องคอนกรีตที่มีรายละเอียดและลวดลายตามแบบประเพณี ซึ่งแสดงออกถึงเอกลักษณ์ประจำชาติไทย นอกจากนั้นกระแสชาตินิยมในยุคนี้ก่อให้เกิดการต่อต้านศาสนาคริสต์ที่รุนแรงขึ้น ทำให้พระศาสนาจักรคาทอลิกไทยต้องปรับตัวเพื่อสร้างความกลมกลืนและเพิ่มความเป็นไทย ด้วยการนำรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยเครื่องคอนกรีตมาปรับปรุงยุคให้เหมาะสมกับโบสถ์คาทอลิก ทั้งนี้โบสถ์คาทอลิกในรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยเครื่องคอนกรีตได้สร้างขึ้นในช่วงปลายของการดำรงตำแหน่งทางการเมืองของจอมพล ป.พิบูลสงคราม เช่น โบสถ์วัดพระมหาไถ่ โบสถ์วัดธรรมาสันักบุญเปโตร (วัดบางเขินก้น) และโบสถ์วัดนักบุญยอแซฟ (ตรอกจันทน์) ซึ่งโบสถ์ทั้งสามหลังนี้ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร

ในช่วงสงครามเย็นเป็นช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านของประเทศไทยเข้าสู่ยุคพัฒนาที่ดำเนินการควบคู่ไปกับการดำรงรักษารากเหง้าทางวัฒนธรรมไทย โดยรัฐบาลไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือซีโต้ (Southeast Asia Treaty Organization หรือ SEATO) ใน ค.ศ. 1954 เพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ร่วมกับกองทัพอเมริกา และองค์การ SEATO ได้สนับสนุนการพัฒนาความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ (the economic progress) และคุณภาพสังคม (social well-being) ทั้งนี้นโยบายพัฒนาประเทศในยุคของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ค.ศ. 1959-1963) ได้สร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยของกลุ่มปัญญาชน ซึ่งมีบทบาทอย่างมากในการขับเคลื่อนสังคม วัฒนธรรม รวมทั้งศิลปะในแนวทางใหม่²⁶

การพัฒนาศักยภาพด้านวิศวกรรมในหลากหลายแขนงอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศภายใต้ SEATO Graduate School of Engineering ที่ก่อตั้งใน ค.ศ. 1959 เป็นการยกระดับมาตรฐานชีวิตของประชาชนคนไทย ซึ่งงานวิศวกรรมโครงสร้าง (Structure Engineering) เป็นหนึ่งในสาขาวิชาที่ต้องพัฒนาควบคู่กับงานสถาปัตยกรรม และมีความเกี่ยวข้องโดยตรงในการยกระดับมาตรฐานอาคารให้ดีขึ้น มีคุณค่า และสถาปัตยกรรมมีคุณค่าจะยกระดับจิตใจของประชาชน ทำให้รสนิยมของประชาชนดีขึ้น พร้อมกันนี้ก็ได้เกิดการสนับสนุนและส่งเสริมให้สถาปนิกไทยคำนึงถึงการออกแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่แสดงเอกลักษณ์ไทย ซึ่งเป็นบทบาทและหน้าที่อย่างหนึ่งของงานสถาปัตยกรรมที่แสดงออกถึงความก้าวหน้าของประเทศไทยในยุคพัฒนา²⁷

สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ในประเทศไทย

หลังการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2

ในขณะที่องค์กรต่าง ๆ ในประเทศไทยดำเนินการพัฒนาสังคมให้ก้าวหน้าภายใต้นโยบายและอุดมการณ์ของรัฐบาลไทยในยุคของรัฐบาลสฤษดิ์-ถนอม พระศาสนจักรคาทอลิกได้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญคือ การสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 ในนครรัฐวาติกัน ในระหว่าง ค.ศ. 1962-1965 เพื่อกำหนดทิศทางของพระศาสนจักรในยุคสมัยใหม่ และมีการส่งเสริมสนับสนุนให้พระศาสนจักรทั่วโลกปรับตัวให้กลมกลืนต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นและร่วมพัฒนาสังคมนั้น ๆ ให้ดีขึ้น ซึ่งส่งผลให้พระศาสนจักรคาทอลิกไทยยอมรับแนวความคิดการออกแบบโบสถ์คาทอลิกจากสถาปนิกประจำท้องถิ่น โดยสถาปนิกได้พยายามค้นหา ทดลอง และตีความหมายทางสถาปัตยกรรมในแนวทางใหม่ ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญอันก่อให้เกิดรูปแบบและที่ว่างในงานสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกแบบใหม่และมีรูปแบบที่ค่อนข้างหลากหลาย

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก ฤทธิชัย อรุณวงษ์ ณ อยุธยา เป็นหนึ่งในสถาปนิกไทยที่สร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในสังคมไทยยุคพัฒนา โดยอาจารย์ฤทธิชัยสำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศทั้งในระดับปริญญาบัณฑิต (B. Arch) และระดับปริญญาโท (M. Arch) จากสถาบันเทคโนโลยีแมสซาชูเซตส์ (MIT) ประเทศสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ. 1956²⁸

หลักสูตรการเรียนและการสอนวิชาสถาปัตยกรรมของสถาบัน MIT ในช่วง ค.ศ. 1950-1965 มีอิทธิพลอย่างมากต่อแนวความคิดด้านการออกแบบงานสถาปัตยกรรมของอาจารย์ฤทธิชัย โดยเป็นแนวทางการออกแบบสถาปัตย-

กรรมสมัยใหม่ที่เน้นการทดลองและใช้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในงานสถาปัตยกรรม ซึ่งในขณะนั้น Pietro Belluschi สถาปนิกชาวอเมริกัน-อิตาลี ดำรงตำแหน่งคณบดีของ School of Architecture and Planning (ค.ศ. 1950-1965) ทั้งนี้ Belluschi เป็นสถาปนิกที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศสหรัฐอเมริกา นอกจากนั้นอาจารย์กฤษฎายังได้รับแนวความคิดเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมสมัยใหม่สามารถผสมกับเอกลักษณ์อื่น ๆ ได้จากการทำงานกับ Lawrence B. Anderson²⁹ สถาปนิกชาวอเมริกาและเป็นอาจารย์ประจำที่สถาบัน MIT ซึ่ง Anderson มีแนวคิดการออกแบบตามแนวทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ แต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธแนวทางแบบคลาสสิก

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยู่ธาม มีแนวความคิดในการพัฒนางานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ควบคู่ไปกับการรักษาเอกลักษณ์ไทย โดยใช้หลักการออกแบบสถาปัตยกรรมที่สำคัญ 2 ประการ³⁰ ได้แก่

ประการที่ 1 ความพึงพอใจและสภาวะสบายทั้งทางร่างกายและจิตใจของมนุษย์ เป็นหลักสำคัญในการแสดงความเป็นไทยในงานสถาปัตยกรรม ซึ่งท่านมีแนวทางในการสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ใช้งานและเจ้าของอาคาร ดังนี้ 1) การออกแบบอาคารให้เหมาะสมกับภูมิอากาศของประเทศไทยซึ่งเป็นเขตร้อนชื้นและมีฝนตกชุก 2) ปรับประยุกต์ใช้ทั้งวัสดุ เทคนิค และวิธีการก่อสร้างให้เหมาะสมกับงบประมาณงานก่อสร้าง 3) สร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมให้สวยงามด้วยสัดส่วนของอาคารตามแนวทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ (Modern Architecture) และปรับใช้ให้เหมาะสม สอดคล้องกับความงามแบบไทย ทั้งนี้ได้คำนึงถึงความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมการใช้สอยในอาคาร

ประการที่ 2 การสร้างสถาปัตยกรรมเพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ด้วยหลักการความกลมกลืน โดยใช้รูปทรงอาคาร (building form) วัสดุผนังหลังคา (roofing materials) และสร้างสภาพแวดล้อมภายในโครงการให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและบริบทของเมือง

การพยายามทดลอง ค้นหา ศึกษา และปรับใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ร่วมกับลักษณะเฉพาะถิ่น โดยการผสมให้เกิดสมดุลระหว่างสองสิ่งนี้ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย เป็นแนวทางการออกแบบพื้นฐานของอาจารย์กฤษฎาที่ใช้กับงานออกแบบสถาปัตยกรรมโบสถ์โรมันคาทอลิก และอาจารย์กฤษฎา

ผลงานการออกแบบโบสถ์
โรมันคาทอลิกของ
ศาสตราจารย์กิตติคุณ
ร้อยเอก ฤทธิชัย อรุณวงษ์
ณ อุทยาน

ซ้าย: อาสนวิหารแม่พระ
นิรมล จังหวัดอุบลราชธานี
เริ่มก่อสร้างใน ค.ศ. 1965
ที่มา: คุณพ่อปิตทวิ วงศ์-
ศรีแก้ว บาทหลวงประจำ
วัดแม่พระนิรมล จังหวัด
อุบลราชธานี.

ขวา: โบสถ์วัดบ้านเซเวียร์
บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ
กรุงเทพมหานคร เริ่ม
ก่อสร้างใน ค.ศ. 1971
ที่มา: บราเดอร์ พันธรักษ์
เรืองสวัสดิ์, เอส.เจ.,
พ่อบ้านประจำวัดบ้าน
เซเวียร์.

ได้ออกแบบวัดโรมันคาทอลิกจำนวน 2 หลัง ได้แก่ อาสนวิหารแม่พระนิรมล
จังหวัดอุบลราชธานี เป็นโบสถ์โรมันคาทอลิกหลังแรกในผลงานการออกแบบ
ของท่าน โดยใช้โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กที่มีพื้นผิวแบบไฮเปอร์โบลิก
พาราโบลอยด์ (Hyperbolic Paraboloid) ในกำหนดรูปทรงอาคาร และ
แสดงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เทคนิค วิธีการก่อสร้าง และการพัฒนา
ฝีมือแรงงาน ทั้งยังแสดงออกถึงความเป็นสมัยใหม่ภายใต้บริบทของภาค
อีสานในยุคสมัยใหม่ อันเป็นผลมาจากการเชื่อมโยงพื้นที่ทางกายภาพระหว่าง
ภูมิภาคอีสานกับกรุงเทพมหานครที่เป็นศูนย์กลางความเจริญในทุก ๆ ด้านของ
ประเทศไทย ทั้งนี้สถาปนิกได้กำหนดความสูงของตัวอาสนวิหารให้สูงไม่เกิน
ยอดของต้นไม้บริเวณรอบ ๆ ที่ตั้งโครงการ ทำให้เกิดความกลมกลืนกับ
สภาพแวดล้อมในเมืองอุบลราชธานี

สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่มีเอกลักษณ์ไทยในบริบทของกรุงเทพฯ
เป็นประเด็นสำคัญในวงการวิชาชีพสถาปัตยกรรมในยุคพัฒนาสังคมไทย
ซึ่งอาจารย์ฤทธิชัยได้ออกแบบโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ ซึ่งเป็นโบสถ์หลังที่ 2
โดยได้ตีความลักษณะสถาปัตยกรรมไทยในรูปแบบใหม่ผ่านการใช้รูปทรง
วัสดุ และองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม และบทความนี้มุ่งศึกษาเฉพาะ
วัดบ้านเซเวียร์ กรุงเทพมหานคร

วัดบ้านเซเวียร์: สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ ในประเทศไทย

ด้วยอุดมการณ์ของรัฐบาลที่ต้องการสร้างเด็กและเยาวชนให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพของชาติในอนาคต พร้อมกับจะต้องยึดมั่นในความเป็นไทย รัฐบาลจึงมีความพยายามจะสร้างพื้นที่ในการขัดเกลาเยาวชนให้อยู่ในกรอบและระเบียบตามมาตรฐานของรัฐ การสร้างศูนย์เยาวชนจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะเป็นสถานที่ให้เยาวชนได้เข้ามาใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และการจัดตั้งศูนย์เยาวชนมักจะได้รับ การสนับสนุนช่วยเหลือจากองค์การอาสาสมัครท้องถิ่น ตลอดจนมีการหาพื้นที่วัดเพื่อจัดตั้งศูนย์เยาวชน³¹

วัดบ้านเซเวียร์เป็นศาสนสถานในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ที่ก่อตั้งโดยบาทหลวงคณะเยสุอิต ซึ่งเข้ามาช่วยพระศาสนจักรทำงานทางด้านการอบรมนิสิตนักศึกษาคาทอลิกที่ศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยและช่วยจัดการอบรมต่าง ๆ แก่นักบวชทั่วไป โดยกิจกรรมของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาคาทอลิกบ้านเซเวียร์เป็นไปตามแนวความคิดประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมของพระคาร์ดินัล John Henry Newman³² ที่มุ่งเน้นหลักการอบรมสั่งสอนที่มีเหตุผล สามารถพิสูจน์ได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้ก็ได้ยึดหลักการและแนวความคิดที่เป็นความเฉพาะของคณะเยสุอิต ได้แก่ แนวความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับพระเจ้าในฐานะที่เป็นคณะทำงานร่วมกับพระเจ้า การถ่อมตน ความสมถะ ความสัมพันธ์และความรักในธรรมชาติ มิตรภาพที่มีให้กับทุกกลุ่มชน และการทำงานโดยบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน³³

จุดเริ่มต้นที่สำคัญของการดำเนินกิจกรรมพัฒนาสังคมของคณะเยสุอิตคือการก่อตั้งศูนย์นิสิตนักศึกษาคาทอลิก ณ บ้านเลขที่ 131 ถนนราชดำริ ใกล้ ๆ กับสี่แยกราชประสงค์ เพื่อเป็นสมาคมของกลุ่มปัญญาชนในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากกรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางของเอเชียอาคเนย์ สำนักงานใหญ่ของ SEATO และเป็นที่ตั้งของสำนักงานหลายแขนงในองค์การสหประชาชาติ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางมหาวิทยาลัยของประเทศไทย³⁴

ยุคพัฒนาบ้านเซเวียร์: ลักษณะด้านกายภาพของวัดบ้านเซเวียร์ แห่งใหม่

การดำเนินงานด้านพัฒนาสังคมและการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยดำเนินการไปด้วยความเรียบร้อยในตลอดระยะเวลา 1 ปี ส่งผลให้คณะเยสุอิตในประเทศไทยได้รับการพิจารณาให้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์ดำเนินงานกิจกรรมของตนเอง ทั้งนี้สถานีสิตคาทอลิกก็ได้ร่วมกันพัฒนาและขยายพื้นที่วัดให้เพียงพอเหมาะสมต่อจำนวนของสมาชิกศูนย์ฯ

ตั้งแต่ ค.ศ. 1958 บ้านเซเวียร์เริ่มขยายพื้นที่และก่อสร้างอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กที่เพียงพอต่อการทำกิจกรรมของศูนย์นิสิต นักศึกษาดำเนินงานด้วยเงินสนับสนุนจากกรุงโรม และเงินจำนวนนี้สามารถซื้อที่ดินผืนหนึ่งใกล้กับอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิให้เป็นของตนเองด้วย นอกจากนั้นยังได้รับการช่วยเหลือในการก่อสร้างวัดและบ้านพักพระสงฆ์จากคณะเยสุอิตในประเทศจีน โดยวัสดุบางส่วนใช้ไม้จากบ้านหลังเก่า และเรียกบ้านหลังใหม่นี้ว่า “บ้านเซเวียร์ (Xavier Hall)” เพื่อเป็นเกียรติแด่นักบุญฟรานซิสเซเวียร์³⁵ และมีชนนารีผู้ยิ่งใหญ่แห่งเอเชีย ผู้ร่วมก่อตั้งคณะเยสุอิต หลังจากนั้นที่ดินวัดบ้านเซเวียร์แห่งใหม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะอาคารจากอาคารไม้เป็นอาคารคอนกรีต ใน ค.ศ. 1961 มีการสร้างหอพักนักศึกษาเป็นอาคารคอนกรีต 4 ชั้น มีการทำแผงกันแดดคอนกรีตยื่นออกมาบริเวณระเบียง โดยงบประมาณการก่อสร้างได้รับการสนับสนุนจากคณะเยสุอิตในประเทศจีน

ใน ค.ศ. 1971 มีการสร้างบ้านพักพระสงฆ์เป็นอาคารคอนกรีต 4 ชั้นบนที่ดินผืนเดิม มีการรื้ออาคารไม้ที่เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาหลังเก่าและการสร้างโบสถ์คอนกรีตหลังใหม่ ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสภาพระสังฆราชคาทอลิกแห่งประเทศไทย ส่วนพื้นที่ทางทิศตะวันตกมีการสร้างอาคารที่ใช้เป็นศูนย์นิสิตคาทอลิกเป็นอาคารคอนกรีต 2 ชั้น โดยได้รับเงินสนับสนุนจากองค์กร Misereor ประเทศเยอรมนี ร้อยละ 75³⁶

บ้านพักพระสงฆ์ใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของประเทศไทยเช่นเดียวกับหอพักนักศึกษา แม้ว่าอาคารจะวางหันหน้าไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ แต่มีการใช้แผงกันแดดคอนกรีตร่วมกับร่มเงาของโบสถ์และต้นไม้บริเวณด้านหน้าอาคาร และรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าสีขาวที่เรียบง่ายของอาคารหลังนี้ได้ส่งเสริมโบสถ์ที่อยู่ด้านหน้าให้สง่างามมากขึ้น เมื่ออาคารคอนกรีตสร้างเสร็จจึงได้ทยอยรื้ออาคารเดิมและอาคารชั่วคราวออก

ทำให้ลานหน้าวัดมีลักษณะเปิดโล่งมากยิ่งขึ้น ส่วนอาคารโรงอาหาร ห้องสมุด ได้ย้ายไปที่อาคารศูนย์นิสิตนักศึกษาคาทอลิกที่สร้างขึ้นใหม่เป็นอาคารคอนกรีต 2 ชั้นมีใต้ถุนสูง

โบสถ์วัดบ้านเซเวียร์

โบสถ์วัดบ้านเซเวียร์มีสถานะเป็นโบสถ์ประจำศูนย์ฯ (Oratory) ของกลุ่ม ปัญญาชนคาทอลิก ซึ่งปัจจุบันสังกัดอยู่กับวัดแม่พระฟาติมา ในเรื่องการอนุญาตให้ประกอบพิธีกรรมบางอย่าง เช่น การโปรดศีลล้างบาป และศีลสมรส เฉพาะผู้ที่เคยเป็นสมาชิกนิสิตนักศึกษาวัดบ้านเซเวียร์³⁷

โบสถ์หลังนี้เป็นโบสถ์หลังที่ 2 ในผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก ฤทธิชัย อรุณวงษ์ ณ อยุธยา โดยมีโดน สิริยะพรหมชัย และยงสฤษดิ์ จารุบุรณะ เป็นผู้ช่วยสถาปนิก พลโท ถวัลยา ประภาพันธ์ เป็นวิศวกรโครงสร้าง และบริษัท ซีดี จำกัด เป็นผู้รับเหมาก่อสร้าง³⁸ โบสถ์หลังนี้มีพื้นที่ประมาณ 575 ตารางเมตร เริ่มก่อสร้างใน ค.ศ. 1971 ใช้งบประมาณทั้งสิ้น 4 ล้านบาท โดยได้รับการสนับสนุนจากสภาพระสังฆราชคาทอลิกแห่งประเทศไทยประมาณ 60 เปอร์เซ็นต์ อีก 40 เปอร์เซ็นต์ ได้มาจากการบริจาคของคริสตชนและประชาชนทั่วไป

สถาปนิกได้นำเสนอรูปแบบทางสถาปัตยกรรมให้คณะบาทหลวงเยสุอิตพิจารณาถึงความเหมาะสมด้านการประกอบพิธีกรรม ทั้งนี้คุณพ่อ จิฆมนต์ แลส์เซ็นสกี ได้ร่วมพิจารณาแบบสถาปัตยกรรมของวัดในฐานะที่ท่านดำรงตำแหน่งอธิการใหญ่คณะเยสุอิต และจิตตภาธิการศูนย์นักศึกษาวัดบ้านเซเวียร์ขณะนั้น³⁹ และโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ได้รับพระราชทานรางวัลเหรียญทอง (Gold Medal Awards) ประเภทผลงานสถาปัตยกรรมดีเด่นประเภทอาคารที่ใช้งานพิเศษอื่น ๆ ประจำปี ค.ศ. 1984 (พ.ศ. 2527) จากสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์⁴⁰

การศึกษาการผสมผสานลักษณะสากลที่อยู่ในลักษณะสถาปัตยกรรมสมัยใหม่กับลักษณะเฉพาะที่มีลักษณะดั้งเดิม สามารถแยกลักษณะสถาปัตยกรรมสมัยใหม่และลักษณะสถาปัตยกรรมไทยที่ปรากฏในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ได้ดังนี้

ลักษณะสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์

ความเป็นสมัยใหม่ของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเริ่มจากประกาศสมณสาสน์เรอุม โนวารุม (Rerum Novarum) โดยพระสันตะปาปาเลโอที่ 13 ใน ค.ศ. 1891 ซึ่งส่งผลต่อการนำมาพิจารณาปรับปรุงเรื่องการประกอบพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ในการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1962-1965) และสถาปนิกออกแบบโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ โดยใช้ระเบียบทางศาสนาเป็นพื้นฐานในการออกแบบร่วมกับแนวความคิดทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่ได้รับจากการศึกษาวิชาสถาปัตยกรรมในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย⁴¹ ทำให้โบสถ์หลังนี้มีทั้งลักษณะสากลและลักษณะสมัยใหม่ซึ่งปรากฏในวัดบ้านเซเวียร์ดังนี้

1. ลานกิจกรรม: ลักษณะของพื้นที่ยุคสมัยใหม่

การวางผังที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม มีลานหญ้าบริเวณหน้าโบสถ์เป็นพื้นที่กิจกรรมทางศาสนา เช่น งานวันคริสตสมภพ และกิจกรรมของนิสิตนักศึกษาในอดีต โดยลานบริเวณนี้มีต้นไม้ใหญ่ปกคลุมให้ร่มเงา นอกจากนั้นต้นไม้บริเวณหน้าโบสถ์เหล่านี้ยังมีหน้าที่กั้นพื้นที่ระหว่างภายนอกวัดกับพื้นที่ภายในวัด หรือ Transition Space และมีการวางอาคารล้อมรอบพื้นที่ลานหญ้าในยุคแรกเริ่ม (ค.ศ. 1971) ใน ค.ศ. 1972 มีการสร้างอาคารศูนย์นิสิตนักศึกษาคาทอลิกหลังใหม่ จึงรื้ออาคารห้องสมุดและโรงอาหารเดิม และย้ายกิจกรรมจากอาคารทั้งสองไปที่อาคารศูนย์ฯ (ค.ศ. 1977) เป็นการส่งเสริมให้พื้นที่ลานหน้าวัดเป็นพื้นที่ที่เปิดรับผู้คนทุกคน ในภายหลังศูนย์นิสิตคาทอลิกจัดกิจกรรมน้อยลงและไม่ได้เป็นสถานที่สำหรับประชุมกลุ่มอีกต่อไป จึงรื้อสนามบาสด้านข้างศูนย์ฯ และทำเป็นสนามหญ้าปลูกต้นไม้ให้ร่มเงาดังสภาพปัจจุบัน

2. ผังพื้นแบบใหม่: การให้ความหมายใหม่ของการประกอบพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์

แนวคิดการออกแบบผังพื้นของโบสถ์บ้านเซเวียร์มีความสอดคล้องกับธรรมนูญเรื่องพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ (The Constitution on the Sacred Liturgy) มีการจัดวางที่นั่งสำหรับสัตบุรุษในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเป็น 3 ทิศทาง โดยหันหน้าเข้าสู่พระแท่น ซึ่งผู้นำในการทำพิธีกรรมจะหันหน้าเข้าสู่ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม เป็นการแสดงความโปร่งใสในพิธีกรรมเพื่อให้ผู้ร่วมในพิธีสามารถมองเห็นขั้นตอนในพิธีได้ ซึ่งแตกต่างจากโบสถ์ในอดีตที่เน้นหันหน้าไปทางด้านหน้าของพระแท่นเพียงทางเดียว และผู้นำในพิธีกรรมหันหลังให้กับผู้เข้าร่วมพิธี

3. การออกแบบโดยใช้สัดส่วนเชิงเรขาคณิต

สัดส่วนในงานสถาปัตยกรรมเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สร้างความโดดเด่นและสร้างสุนทรียภาพทางการมองเห็น โดยที่สัดส่วนได้รับการพัฒนาหลากหลายรูปแบบที่นำมาใช้กับศิลปะและสถาปัตยกรรม สัดส่วนที่ได้รับความนิยมอย่างมากตั้งแต่อดีตและยังได้รับความนิยมถึงปัจจุบันคือ ทฤษฎีสัดส่วนทองคำ ซึ่งเป็นทฤษฎีทางเรขาคณิตที่ได้รับความนิยมในหลายศาสตร์วิชา รวมถึงสถาปัตยกรรมด้วย งานสถาปัตยกรรมที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับเรื่องความงามหลายแห่งทั่วโลกมักพบว่าออกแบบเช่นเดียวกันกับโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ ที่มีการออกแบบโดยใช้ทฤษฎีสัดส่วนทองคำเป็นพื้นฐานในการออกแบบ

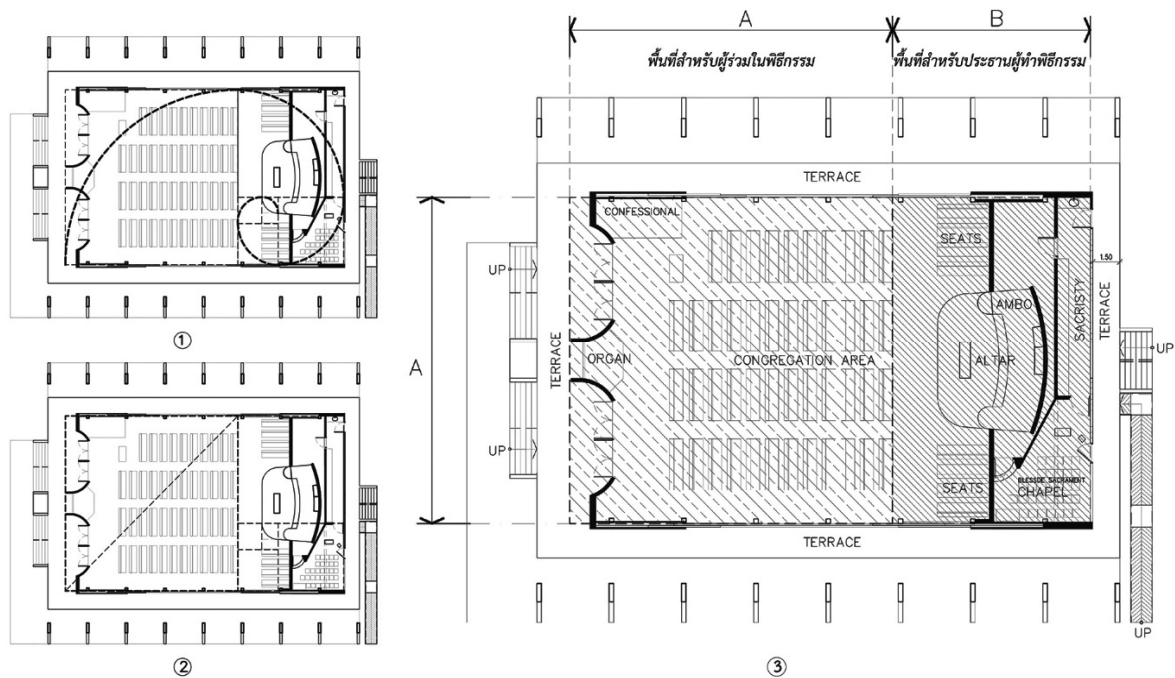
ผังพื้นวัดบ้านเซเวียร์ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ **ส่วนที่ 1 เป็นโบสถ์ใหญ่สำหรับประกอบพิธีมิสซาในวันอาทิตย์และพิธีสำคัญ** อันประกอบด้วยพื้นที่ 2 ส่วน ได้แก่

- 1) พื้นที่สำหรับผู้ร่วมประกอบพิธีกรรม อันมีบริเวณที่โปรดศีลอภิบาล (Confessional), พื้นที่สักการะพระแม่ธรณีนิรมล, บริเวณที่นั่งสัตบุรุษ (Congregation Area or Nave) และสถานที่สำหรับคณะนักขับร้อง
- 2) พื้นที่สำหรับบาทหลวงในการประกอบพิธีกรรม อันประกอบด้วยพระแท่น (Altar), บรรณฐาน (Lectern), ที่นั่งของประธานในพิธี (Presidential Chair) และห้องเตรียม-เก็บอุปกรณ์ (Sacristy)

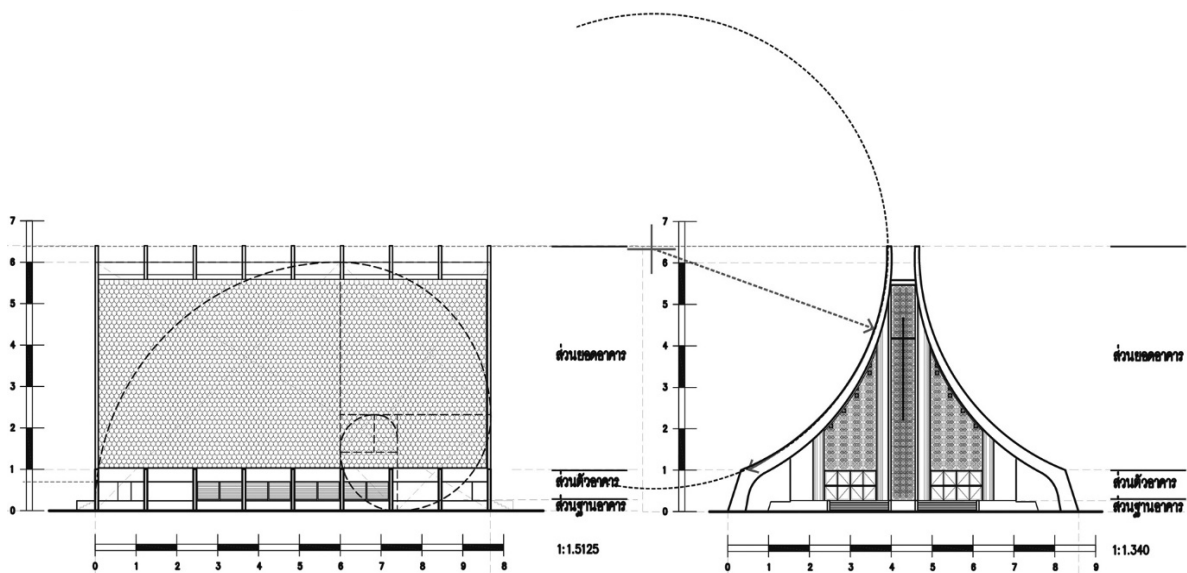
ส่วนที่ 2 โบสถ์น้อย (Chapel) เป็นห้องขนาดเล็ก 1 ห้อง สำหรับประกอบพิธีมิสซาในวันจันทร์-วันเสาร์ โดยพื้นที่ทั้ง 2 ส่วนนี้มีส่วนพื้นที่ทางเดินของโบสถ์ และพื้นที่ชายคาที่ปกคลุมรอบอาคาร เป็นพื้นที่กั้นระหว่างภายในโบสถ์กับภายนอกโบสถ์ ซึ่งเป็นการโอบล้อมเพื่อสร้างพื้นที่ส่วนตัว (Private Space) ในการประกอบพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์

เมื่อพิจารณาสัดส่วนในภาพรวมของผังพื้นโบสถ์บ้านเซเวียร์ตามหลักการของสัดส่วนทองคำ พบว่าพื้นที่ภายในโบสถ์มีสัดส่วนทองคำ คือ 1:1.618 โดยส่วน A เป็นพื้นที่สำหรับผู้เข้าร่วมในการประกอบพิธีกรรม และส่วน B เป็นพื้นที่ของผู้นำในการประกอบพิธีกรรมและโบสถ์น้อย

รูปด้านของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์สามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนฐานอาคาร ส่วนตัวอาคาร และส่วนยอดอาคาร โดยมีสัดส่วน 1/3 ต่อ 2/3 ต่อ 5 ส่วนครึ่ง โดยฐานอาคารและส่วนตัวอาคารมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

สัดส่วนของผังพื้นโบสถ์
วัดบ้านเซเวียร์

สัดส่วนของรูปด้านยาวและ
รูปด้านสกัดของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์

เมื่อเทียบกับสัดส่วนของหลังคาที่มีสัดส่วนมากกว่า ทำให้ผืนหลังคาดูคล้ายว่าเป็นส่วนหนึ่งกับฐานอาคาร

เมื่อวิเคราะห์สัดส่วนของสัดส่วนรูปด้านยาว มีความสูง 6 ส่วนครึ่ง และมีความยาว 9 ส่วนครึ่ง โดยใช้หลักการของสัดส่วนทองคำในการสร้าง ผืนหลังคาที่คล้ายกับเป็นส่วนเดียวกันกับตัวอาคาร นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาส่วนฐานอาคารและส่วนตัวอาคารรวมกัน พบว่าช่องว่างระหว่างเสาและคาน ส่วนชายคาสามารถแบ่งเป็นสัดส่วน 1:1.166 ได้ทุก ๆ ช่วงเสา

สำหรับรูปด้านสกัด พบว่าส่วนความสูงของอาคารมี 6 ส่วนครึ่ง และส่วนกว้างของอาคารมี 8 ส่วนครึ่ง คิดเป็นสัดส่วน 1:1.340 ทั้งนี้หากลากเส้นออกไปข้างละ 1 ส่วนครึ่งจะเป็นจุดศูนย์กลางของวงกลม ซึ่งผู้ออกแบบใช้ส่วนหนึ่งของเส้นโค้งของวงกลมนี้ในการสร้างเส้นขอบนอกของหลังคาโบสถ์

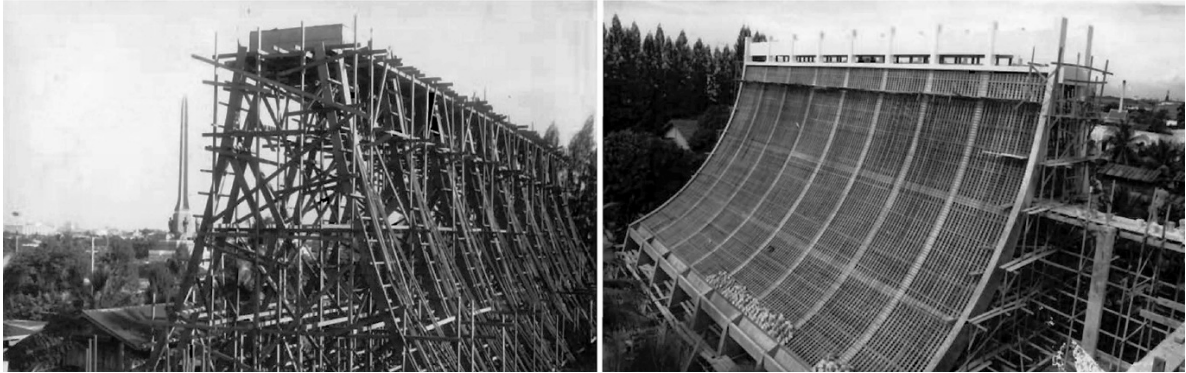
4. การใช้วัสดุและวิธีการก่อสร้างสมัยใหม่

การพัฒนาและเพิ่มศักยภาพซีเมนต์ปอร์ตแลนด์โดยการเพิ่มมวลหยาบ รวมถึงการเสริมเหล็กที่ช่วยในการรับแรงได้มากขึ้น จนเกิดเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก (reinforced concrete) ตลอดจนการบูรณาการคอนกรีตเสริมเหล็ก เข้ากับองค์ความรู้ทางศิลปะ สถาปัตยกรรม เทคโนโลยี และวิศวกรรม นำไปสู่ความก้าวหน้าของงานสถาปัตยกรรมและการก่อสร้างอาคาร โดยกลุ่มสถาปนิกสมัยใหม่ (Modernism) ได้นำคอนกรีตเสริมเหล็กไปใช้ในการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมอย่างแพร่หลายในช่วงศตวรรษที่ 19-20

คอนกรีตเสริมเหล็กจึงเป็นวัสดุในยุคสมัยใหม่ที่สถาปนิกนำมาใช้ในการก่อสร้างโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ โดยโครงสร้างทั่วไปของโบสถ์ใช้ระบบเสาคานคอนกรีตเสริมเหล็ก และแยกออกจากกันเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 โครงสร้างส่วนหลังคา มีการออกแบบจันทันคอนกรีตเสริมเหล็กให้มีขนาดใหญ่ และเป็นโครงสร้างหลักของอาคารไปในขณะเดียวกัน โดยโครงสร้างเหล่านี้นี้ใช้วิธีการหล่อคอนกรีตให้เป็นเนื้อเดียวกันทั้งหมด (continuous beams and slabs) และติดตั้งระแนงไม้มุงด้วยกระเบื้องหลังคาดินเผา ขนาด 1"× 1"

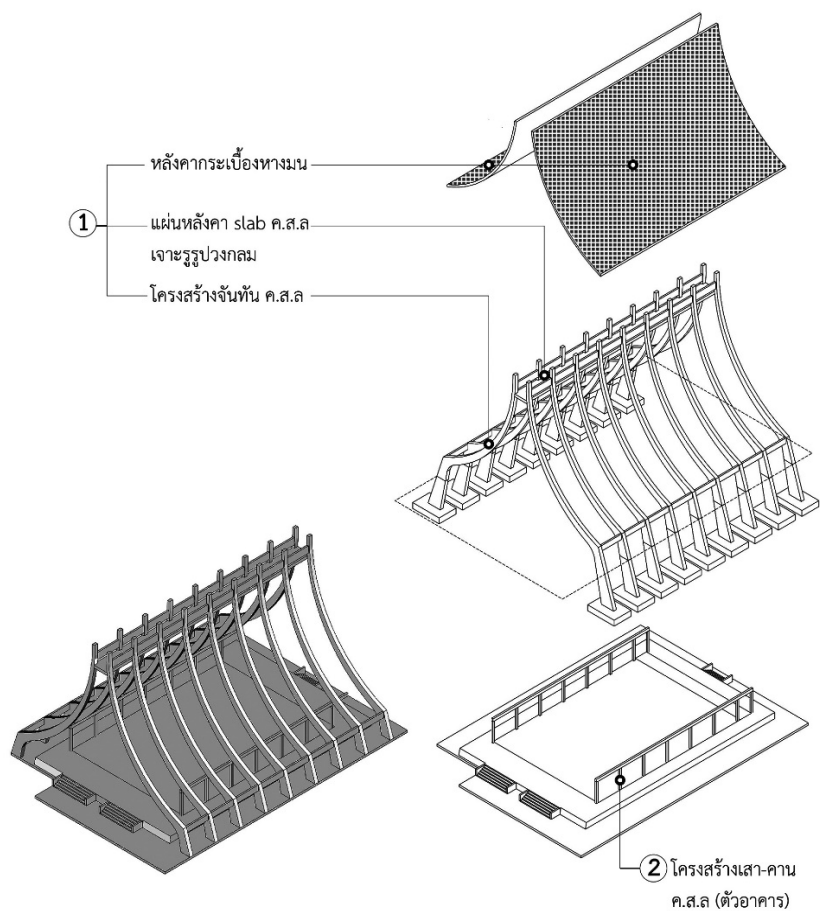
ส่วนที่ 2 โครงสร้างส่วนตัวอาคาร ประกอบด้วย เสา คาน พื้น ที่ใช้วัสดุคอนกรีตเสริมเหล็ก ภายในโบสถ์ปูปาร์เก้ไม้สัก ระเบียงรอบนอกผิวหินขัด ผังเส้นทองเหลือง

บน: การก่อสร้างโบสถ์วัด
บ้านเซเวียร์ โดยใช้จันทัน
คอนกรีตเสริมเหล็ก (R.C.
rafter) เป็นโครงสร้างหลัก
ของอาคาร และติดตั้ง
ระแนงไม้มุงด้วยกระเบื้อง
หลังคาดินเผา ขนาด
1" x 1"

ที่มา: บราเดอร์ พันธรักษ์
เรืองสวัสดิ์, เอส.เจ.,
พ่อบ้านประจำวัดบ้าน
เซเวียร์.

ขวา: โครงสร้างโบสถ์วัด
บ้านเซเวียร์ มีโครงสร้าง
2 ส่วนที่ประกอบกัน คือ
โครงสร้างส่วนหลังคา (1)
ซึ่งคลุมพื้นที่ส่วนโครงสร้าง
ของตัวอาคาร (2)

เปรียบเทียบภาพภายใน
ของ St. Augustine's
Episcopal Church เมือง
Gary รัฐ Indiana ประเทศ
สหรัฐอเมริกา กับภาพ
ภายในของโบสถ์วัดบ้าน
เซเวียร์ กรุงเทพมหานคร

ที่มา: David Weible,

Interior of St.

Augustine's, 1960,

accessed October 13,

2019, available from

<https://savingplaces.org>

/modern-beauty-in-

gary-indiana-edward-

dart-and-st-augustines-

episcopal-church#.Xaw

U1ugzblU

สถาปนิกสมัยใหม่ทั้งในโลกตะวันตกและโลกตะวันออกได้นำสถาปัตยกรรมโบราณและสิ่งที่เขาเคยพบเห็นในอดีตมาเป็นแรงบันดาลใจ เกิดการหยิบยืมและประยุกต์ใช้เข้ากับแนวทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่⁴² ผวนกกับการขยายตัวของเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้เกิดการไหลเวียนข้อมูลข่าวสารหรือสารสนเทศ ก่อให้เกิดค่านิยม ทศนคติ ความเชื่อ และเกิดการขยายตัวของค่านิยมสมัยใหม่ไปทั่วโลก ทั้งนี้สถาปนิกไทยก็ได้หยิบยืมรูปทรง ที่ว่าง และองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกมาปรับประยุกต์ให้เข้ากับงานออกแบบของตน รวมทั้งรูปทรงของโบสถ์คาทอลิกสมัยใหม่ในประเทศไทยหลายหลังมีลักษณะคล้ายกับโบสถ์ศาสนาคริสต์ในต่างประเทศ หากพิจารณาปัจจัยของการสร้างรูปทรงทางสถาปัตยกรรมดังกล่าวข้างต้น โบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ก็มีลักษณะคล้ายกับโบสถ์ในต่างประเทศ อย่างเช่น St. Augustine's Episcopal Church ในเมือง Gary เป็นเมืองหนึ่งในรัฐ Indiana ประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ดำเนินการก่อสร้างใน ค.ศ. 1958 ออกแบบโดย Edward Dupaquier Dart ซึ่งเขาเคยเรียนวิชาสถาปัตยกรรมกับ Pietro Belluschi

ลักษณะไทยในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์

สำหรับแนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะไทยในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ที่เห็นได้ชัดเจนคือ รูปทรงของโบสถ์ หลังคา และองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม เช่น แผงเหล็กดุนลายไทย รูปบูชาพระแม่มาลี และแผงคอนกรีตลายไทย ทั้งหมดนี้ออกแบบโดยโดน สุริยะพรหมชัย⁴³ โดยมีแนวความคิดการปรับเปลี่ยนและประยุกต์ใช้ทั้งรูปทรงและองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมไทย รวมถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบไทย โดยโดนได้กล่าวถึงแนวความคิดการออกแบบดังนี้

โบสถ์ ต้องการความสงบ คักดีสิทธิ์ สง่า อาจารย์ยกภูเขาให้
ข้อคิดว่ารูปทรงแบบนี้เหมือนการเคารพพระเจ้า เหมือนการพนมมือ
แบบคนไทย แสงจากหลังคาแสดงถึงเบื้องบน (พระเจ้า) สีทองก็ด้วย
...สำหรับลายไทยอาศัยการศึกษาจากที่เรียนมา (เรียนกับหม่อม
ราชวงศ์มิตรารุณ เกษมศรี) ปรับให้เข้ากับอาคาร...มันไม่ใช่อาคาร
ไทยแท้ถ้าจะใช้ลายไทยแท้ ๆ (ตามจารีตประเพณี) มันก็แทนกัน
ไม่ได้ เพราะเป็นโบสถ์คริสต์ จึงต้องจับลายโน่นลายนี่มาปะติดกันให้
ลงตัว⁴⁴

สำหรับปัจจัยที่กำหนดลักษณะไทยหรือเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทย
มักจะมาจากแนวความคิดและรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่หลากหลาย เช่น
สภาพภูมิอากาศ สภาพพื้นที่ วัสดุและเทคโนโลยีการก่อสร้าง คติความเชื่อ
ตลอดจนวิถีชีวิตและความเป็นไทย ฯลฯ การคิดใหม่-ทำใหม่ (reinvention)
จึงเป็นแนวความคิดที่สำคัญในการพัฒนาสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่⁴⁵ หากนำ
กรอบแนวคิดหลัก ๆ มาวิเคราะห์ลักษณะไทยที่ปรากฏในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์
สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. ลักษณะเชิงนามธรรม

เป็นลักษณะพื้นฐานที่แสดงออกเอกลักษณ์ไทยในงานสถาปัตยกรรม
จากอดีตถึงปัจจุบัน มักจะมีลักษณะที่แสดงถึงความเบา ลอยตัว ความโปร่ง
ความโล่ง ความโอบถ้อม ความร่มรื่น ความเย็นสบาย ความสว่าง ความสลัว
ความมืด ความสงบ ลักษณะนามธรรมเหล่านี้ถือว่าเป็นแก่นของงานสถาปัตย-
กรรมที่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมไทยอย่างกว้างขวาง

การใช้เส้นโค้งหางของหลังคาช่วยให้รู้สึกเบาและพุ่งขึ้นสู่ที่สูงให้
ใกล้กับพระเจ้า ที่คนสามารถรับรู้ได้จากที่ว่างภายในและรูปทรงภายนอกของ
อาคาร เป็นเทคนิคหนึ่งของรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยประเพณี นอกจากนั้น
ความโล่ง-ความโปร่งได้ปรากฏในระดับผังของวัดบ้านเซเวียร์ที่จัดให้มีพื้นที่
ลานโล่งห้อมล้อมด้วยอาคาร เป็นได้ทั้งพื้นที่สีเขียวและลานกิจกรรม มีต้นไม้
ใหญ่ที่ให้ความร่มรื่น เย็นสบาย ซึ่งการมีองค์ประกอบต้นไม้และความร่มรื่น
เป็นหนึ่งในลักษณะเฉพาะของเรือนไทย

2. ลักษณะเชิงรูปธรรม

การออกแบบโบสถ์บ้านเซเวียร์ได้แสดงลักษณะในเชิงรูปธรรมอย่าง
ชัดเจนผ่านรูปทรงที่คนไทยคุ้นเคย คือการใช้รูปแบบหลังคาจั่วแบบไทยใน

ลักษณะเชิงนามธรรมที่
ปรากฏในที่ว่างภายใน
และลานโล่งบริเวณหน้า
โบสถ์วัดบ้านเซเวียร์

อาคารของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก เนื่องจากในยุคสมัยใหม่หลังคา
จั่วไม่ได้ใช้สื่อสารเพียงแค่ว่าเป็นสัญลักษณ์ความเป็นไทย แต่หากยังสามารถ
ตีความในเชิงสัญลักษณ์อื่น ๆ ได้อีก เช่น เป็นสัญลักษณ์ของการเชื่อมโยงถึง
พระเจ้า ผ่านเส้นโค้งงายทำให้เกิดความเบาโล่งขึ้นสู่สวรรค์ ดังนั้นลักษณะ
เส้นโค้งงายของหน้าจั่วจึงเป็นสิ่งที่ไม่ตายตัวสามารถแปรผันไปได้ตามยุคสมัย
ทำให้บทบาทหน้าที่ของรูปทรงทางสถาปัตยกรรมในปัจจุบันสามารถประยุกต์
ให้เป็นภาษาสากลได้ และเป็นแนวทางการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมที่
แตกต่างไปจากขนบของสถาปัตยกรรมไทยประเพณี นอกจากนั้นรูปทรง
หลังคาของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์เป็นรูปทรงที่ก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่าง
พื้นที่ภายในกับพื้นที่ภายนอก (open form) ซึ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์กับ
ธรรมชาติผ่านการมองเห็น

3. ลักษณะความงาม

เป็นปัจจัยหนึ่งที่สร้างความพึงพอใจให้กับผู้พบเห็นและผู้ใช้งาน แต่ก็
เป็นสิ่งที่อธิบายได้ยาก ซึ่งความงามในสถาปัตยกรรมเกิดขึ้นได้จากหลาย ๆ ปัจจัย
ทั้งด้านกายภาพและจิตภาพ สภาพที่ตั้งและการจัดวางอาคาร การจัดพื้นที่
ใช้สอยที่เรียบง่าย การจัดองค์ประกอบ รูปทรง และสัดส่วน การเลือกใช้วัสดุ
และสี โดยส่วนของหลังคาเป็นส่วนที่สร้างขึ้นเพื่อให้เกิดรูปทรงของอาคาร
ซึ่งเป็นส่วนประกอบหลัก (components) ของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ และ
ส่วนประกอบดังกล่าวทำให้อาคารมีเอกลักษณ์เฉพาะ โดยการสร้างเส้นโค้ง
งายขอบด้านในของโครงสร้างจันทันคอนกรีตเสริมเหล็กให้มีความใกล้เคียง
กับเส้นโค้งจอมแห ที่เป็นลักษณะของหน้าจั่วในงานสถาปัตยกรรมไทยดั้งเดิม

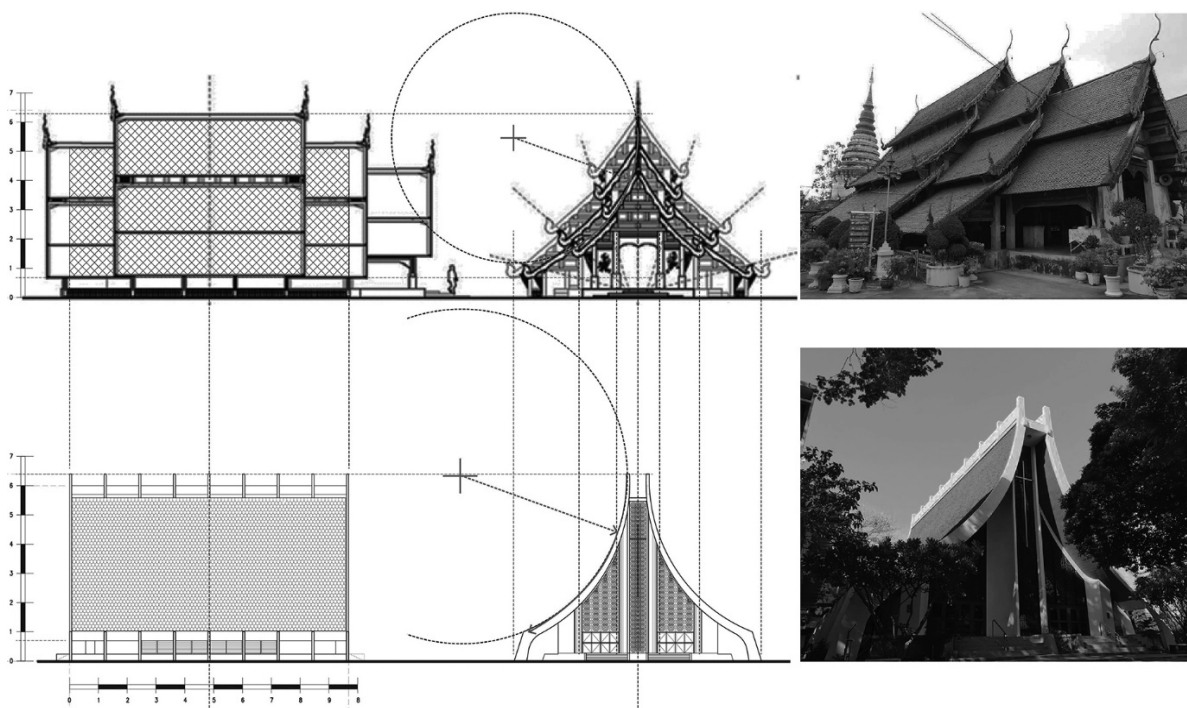
หากวิเคราะห์และเปรียบเทียบรูปทรง สัดส่วน และวัสดุหลังคาของ โบสถ์วัดบ้านเซเวียร์กับวิหารล้านนาพบว่า มีรูปทรงและสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ทั้งนี้ยังมีการใช้กระเบื้องหางมนเป็นวัสดุหลังคาเหมือนกันกับสถาปัตยกรรมไทยดั้งเดิม ทำให้โบสถ์คาทอลิกหลังนี้มีรูปทรงและลักษณะที่คุ้นตาคนไทย

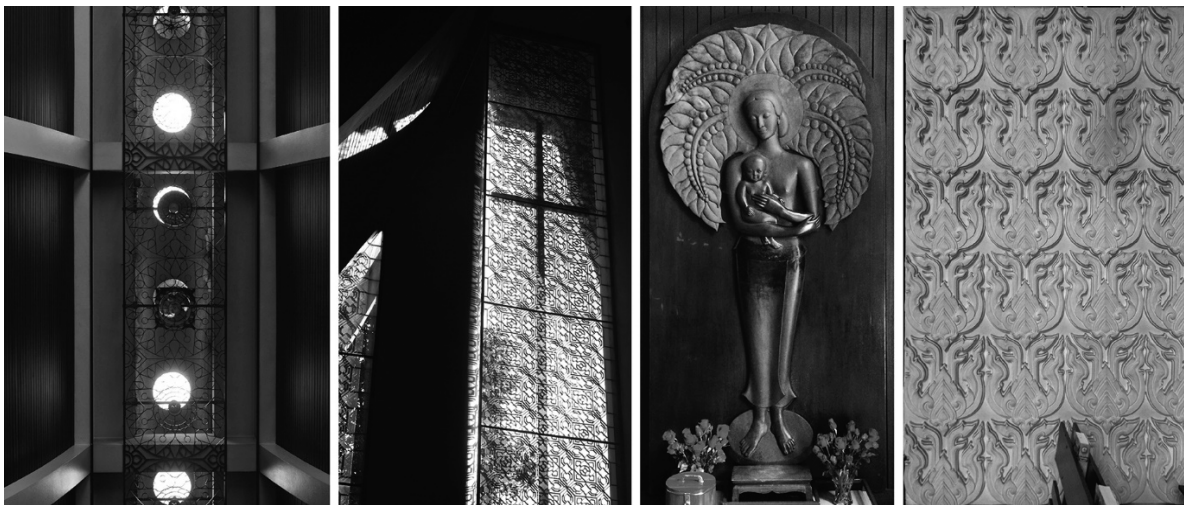
ความเป็นไทยนอกจากจะมีความหมายตามจิตวิญญาณที่พัฒนามาจากรากฐานประเพณีที่เรียกว่าความเป็นไทยแบบทางการ (Formal Thainess) แล้ว ยังมีความเป็นไทยตามทีนิยม (Popular Thainess) ที่เกิดจากความคุ้นเคยที่คนไทยทั่วไปรับรู้ได้เหมือน ๆ กัน ในแง่มุมของความเป็นไทยตามความคุ้นเคยที่คนไทยทั่วไปได้จัดทำหรือสร้างขึ้น เป็นลักษณะไทยอีกแบบหนึ่งซึ่ง Cornwel-Smith เรียกว่า ความเป็นไทยตามทีนิยม (Popular Thainess)⁴⁶ และสถาปนิกผู้ออกแบบสถาปัตยกรรมวัดบ้านเซเวียร์ได้ใช้รูปทรงและวัสดุของหลังคาวัดไทยผสมผสานเข้ากับลักษณะสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ร่วมกับประโยชน์ใช้สอยทางศาสนาคริสต์ ซึ่งนำไปสู่การสร้างสรรคที่ว่างศักดิ์สิทธิ์แบบร่วมสมัยขึ้นมา โดยศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก ฤกษ์ชัย อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ได้กล่าวถึงแนวความคิดในการออกแบบโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ ดังนี้

เปรียบเทียบรูปทรงวิหาร
ล้านนากับโบสถ์วัดบ้าน
เซเวียร์

บน: วิหารวัดเวียงเงิน
จังหวัดลำปาง

ล่าง: โบสถ์วัดบ้านเซเวียร์
กรุงเทพมหานคร

การใช้ลายไทยใน
องค์ประกอบทาง
สถาปัตยกรรมของ
โบสถ์วัดบ้านเซเวียร์

โบสถ์เซเวียร์เป็นโบสถ์คริสเตียนซึ่งต้องการทำให้ออกมาแล้ว
รู้ว่านี่เป็นโบสถ์ เป็นไทยด้วย ฝรั่งด้วย เราก็ทำหลังคาวัดเลย คนเห็น
แต่ไกลก็รู้ สีนี่ไม่ใช่หลังคาบ้านแน่ ๆ รูปทรงอย่างนี้วัดแน่ ๆ เพื่อให้
คุ้นตาคนไทย แต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีบุคลิกของความเป็นคริสเตียน
เขาอยู่ด้วย⁴⁷

การผสมผสานลักษณะสมัยใหม่กับลักษณะไทยในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์

เมื่อรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยประเพณีเริ่มไม่สอดคล้องกับบริบทสังคม
สมัยใหม่ จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยน อันนำไปสู่การสร้างสรรค์และการ
พัฒนารูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่มีเอกลักษณ์ไทย⁴⁸ โดยพิจารณาถึง
บริบทในภาพรวมของประเทศไทยที่มีความแปลกแยกแตกต่างกันในแต่ละภาค
ทำให้มีเอกลักษณ์อันหลากหลาย จึงไม่ควรมีการครอบงำหรือชักจูงภูมิภาคต่าง ๆ
ให้พัฒนาและปรับเปลี่ยนตามแบบอย่างทางสถาปัตยกรรม ให้เข้ามารวม
กระแสหลักของภาคกลางหรือเมืองหลวง รวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนให้
สถาปัตยกรรมในแต่ละภาคพัฒนาบนรากเหง้าพื้นฐานดั้งเดิมของตน เพื่อดำรง
รักษาลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น⁴⁹

สถาปนิกผู้ออกแบบโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ได้เลือกใช้ลักษณะไทยที่มี
ลักษณะร่วมบางประการในการนำมาประยุกต์ผสมผสานจนเกิดรูปแบบใหม่
โดยการเลือกองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมที่มีเหมือนกันทุก ๆ ภูมิภาค และ
เป็นลักษณะที่ใช้กันโดยทั่วไปทุก ๆ ฐานานุศักดิ์ เช่น เส้นโค้งหางยของหน้าจั่ว

กระเบื้องทางมน และการปรับประยุกต์ลวดลายไทยแบบประเพณีใช้เป็นส่วนประดับตกแต่ง นอกจากนั้นแนวทางการเลือกลักษณะไทยที่ไม่มีความแตกต่างระหว่างภูมิภาคยังเป็นปรากฏการณ์ที่ลักษณะสากลและลักษณะท้องถิ่นมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างมีพลวัต มีการผสมผสานและการซ้อนเหลื่อมระหว่างพื้นที่ของทั้งสองส่วนอย่างเหมาะสม ทำให้เกิดสภาวะซึ่งมีทั้งลักษณะนานาชาติและลักษณะท้องถิ่นอยู่พร้อม ๆ กัน มีความเป็นสากลและก็มีเฉพาะเจาะจงด้วย⁵⁰

การผสมผสานลักษณะสมัยใหม่กับลักษณะไทยในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ ยังแสดงถึงการดำรงรักษาและการสืบทอดมรดกทางสถาปัตยกรรม โดยการผสมผสานเอกลักษณ์และค่านิยมในวิถีชีวิตของคนไทยสมัยใหม่เข้ากับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวัสดุก่อสร้างในขณะนั้น ซึ่งเห็นได้จากรูปทรงของหลังคาที่เกิดจากการประยุกต์ลักษณะของลักษณะโค้งของหลังคาโบสถ์ไทยพุทธที่แตกต่างไปจากอดีต โดยการออกแบบจันทันคอนกรีตเสริมเหล็กให้มีขนาดใหญ่และเป็นโครงสร้างหลักของอาคารไปในขณะเดียวกัน ส่งผลให้เกิดที่ว่างภายในที่มีความสูงโปร่ง และสามารถติดตั้งช่องแสงหลังคาเพื่อสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อันเป็นลักษณะสำคัญของโบสถ์คริสต์ ซึ่งวิธีการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมเช่นนี้ต้องอาศัยความรู้ด้านวิศวกรรมขั้นสูงในการออกแบบโครงสร้าง

การประยุกต์ใช้วัสดุสมัยใหม่ในการก่อรูปศิลปะ และองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ ทำให้เกิดลักษณะไทยพร้อม ๆ กับลักษณะสมัยใหม่ที่เกิดจากวัสดุที่ผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรม เช่น การใช้โลหะแผ่นในการสร้างรูปพระแม่มาลี ซึ่งเป็นประติมากรรมที่มีรูปทรงนูนขึ้นมาจากพื้นหลังเพียงเล็กน้อย (bas-relief) โดยใช้เทคนิคการทูนขึ้นรูปโลหะ การใช้คอนกรีตพิมพ์ลายไทยประดับฉากบังตา นอกจากนั้นการใช้เหล็กเส้นแบนดัดเป็นรูปร่างลายไทยที่เป็นลวดลายตกแต่งบริเวณช่องกระจกและช่องแสงหลังคา ยังแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของงาน Industrial design จากโลกตะวันตก และสร้างบรรยากาศภายในคล้ายโบสถ์แบบโกธิค เช่น ช่องแสงขนาดใหญ่บริเวณทางเข้าอาคารและช่องแสงหลังคา เพื่อให้แสงสว่างเข้าสู่ตัวอาคารและทำให้ภายในอาคารเกิดบรรยากาศศักดิ์สิทธิ์ ทั้งยังมีการประดับตกแต่งช่องแสงด้วยองค์ประกอบที่คล้าย stained glass นอกจากนั้นมีการปรับประยุกต์ใช้เส้นโค้งจากเส้นโค้งแหลมเป็นเส้นโค้งหงาย ซึ่งเป็นเส้นโค้งนำสายตาที่ทำให้เกิดความรู้สึกสูงชะลูดในทางตั้งซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของโบสถ์โกธิค

ลักษณะเส้นโค้งงายทำให้เกิดเส้นโค้งที่น่าสายตา เกิดความรู้สึกสูงชะลูดในทางตั้งภายในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์

ลักษณะหน้าต่าง ช่องแสงประดับตกแต่งด้วยกระจกสี แต่เมื่อปรับสีของรูปภาพเป็นภาพขาว-ดำ ทำให้เห็นลวดลายที่เกิดจากโลหะตัดขึ้นรูปชัดเจนขึ้น และสถาปนิกได้นำลักษณะของลวดลายดังกล่าวมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรมของตน

ซ้าย: ช่องแสงหน้าต่างของ Saint chapel กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

ที่มา: Peter Nijenhuis, **Sainte-Chapelle's stained glass windows, Paris, France**, accessed October 13, 2019, available from <https://www.flickr.com/photos/peternijenhuis/37362377106>

กลาง: ช่องแสงของ St. Mary's Cathedral Tokyo ประเทศญี่ปุ่น

ที่มา: James Florio, **St. Mary's Cathedral, Tokyo**, accessed October 13, 2019, available from <https://divisare.com/projects/373510-kenzo-tange-james-florio-photography-st-mary-s-cathedral>

ขวา: งานเหล็กดัดของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ที่สร้างบรรยากาศภายในคล้ายกับการประดับตกแต่งด้วย stained glass ที่นิยมในโบสถ์แบบโกธิค

บทสรุป

จากการแยกแยะความเป็นสากลที่ปรากฏในลักษณะสมัยใหม่กับความเฉพาะเจาะจงของลักษณะไทยออกจากกัน สามารถเห็นถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดลักษณะของทั้งสองดังนี้

ปัจจัยที่ทำให้เกิดลักษณะสมัยใหม่ซึ่งแสดงออกถึงความเป็นสากลในวัดบ้านเซเวียร์ ได้แก่ 1) การสังคายนาสากลวาติกันครั้งที่ 2 ที่สร้างกรอบแนวความคิดพื้นฐานสำหรับการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกยุคสมัยใหม่ 2) นโยบายของรัฐที่มีเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปกับการสร้างเอกลักษณ์ของชาติไทย ทำให้พระศาสนจักรคาทอลิกหันมาร่วมพัฒนาสังคมไทยและใช้รูปแบบทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่มีลักษณะไทยมาปรับใช้ในวัดโรมันคาทอลิก และ 3) แนวทางของคณะเยสุอิตที่สนับสนุนการพัฒนาคณะกลุ่มปัญญาชน

ปัจจัยที่ทำให้เกิดลักษณะดั้งเดิมซึ่งแสดงออกถึงความเฉพาะในสถาปัตยกรรมวัดบ้านเซเวียร์ ได้แก่ แนวความคิดการออกแบบของสถาปนิกซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสรรค์ลักษณะสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่นอกเหนือจากตะวันตก (Non-West Modern Roman Catholic Church)

นอกจากนั้นการออกแบบสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก ฤทธิชัย อรุณวงษ์ ณ อยุธยา เป็นกรณีศึกษาหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของสถาปนิกไทยกับการแสดงแนวทางการพัฒนาสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทยภายใต้ความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม ผ่านงานสถาปัตยกรรมทางศาสนาคริสต์ที่เป็นศาสนาของชาวต่างชาติ และชาวคาทอลิกเหล่านี้ได้มีความพยายามที่จะแสดงความเป็นพลเมืองไทย ด้วยการปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้เผยแพร่ศาสนาเป็นผู้พัฒนาสังคมไทยให้มีความเป็นสมัยใหม่ และสอดคล้องกับหลักการสภาสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2

การพัฒนาประเทศไทยภายใต้ความหลากหลายของรูปแบบสังคมวัฒนธรรมและค่านิยมสมัยใหม่ยังคงเกิดประเด็นเกี่ยวกับลักษณะที่แสดงถึงเอกลักษณ์ไทย ทั้งนี้การปรับเปลี่ยนรูปแบบสถาปัตยกรรมจากแบบจารีตประเพณีสู่รูปแบบสมัยใหม่ต้องมีการพิจารณาการผสมผสานทั้งสองลักษณะควบคู่กันตามความเหมาะสมของอาคารแต่ละประเภท และความเหมาะสมด้าน

บริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สำหรับวิธีการผสมผสานลักษณะสากลกับลักษณะไทย พบว่า สถาปนิกผู้ออกแบบโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ได้เลือกใช้ลักษณะไทยที่เป็นลักษณะร่วมของสถาปัตยกรรมไทยในทุกภูมิภาค และเป็นลักษณะที่ใช้กันโดยทั่วไปในสถาปัตยกรรมทุกฐานานาคคี มาประยุกต์ผสมผสานกับรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่จนเกิดรูปแบบใหม่

อย่างไรก็ตามงานสถาปัตยกรรมเป็นหนึ่งในวัตถุประสงค์ที่ทำหน้าที่สื่อสารเนื้อหาต่าง ๆ ให้ปรากฏแก่สายตาของคนในสังคม ดังนั้นการใช้สถาปัตยกรรมที่มีลักษณะไทยในวัดโรมันคาทอลิกเป็นแนวทางหนึ่งในการแสดงถึงสถานะของการเป็นประชาชนคนไทย และสามารถเป็นสื่อกลางในการผสมผสานคนต่างศาสนาให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมไทยได้อย่างสันติ

เชิงอรรถ

- ¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่องวัดบ้านเซเวียร์: สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ในประเทศไทย และขอขอบคุณทุนอุดหนุนการศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา จากบัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในโอกาสที่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุ 60 พรรษา ที่สนับสนุนค่าเล่าเรียนในระดับบัณฑิตศึกษาตลอดระยะเวลาการศึกษา
- ² Fr. Stephen Wang, *What is the Catholic Church?* (London: Catholic Truth Society, 2007), 3.
- ³ บาทหลวงสุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์, “พระศาสนจักรคาทอลิกไทย (ฉบับย่อ),” ใน 350 ปี สถาปนามิสซังสยาม ค.ศ. 1669- 2019 (กรุงเทพฯ: สื่อมวลชนคาทอลิกไทย, 2562), 24-25.
- ⁴ วทัญญู ณ ถลาง, “สถาปัตยกรรมกับการพัฒนาประเทศ,” *อาษา ฉบับที่พิทักษ์* (2507): ไม่ปรากฏเลขหน้า.
- ⁵ วิมลสิทธิ์ หรรยางกูร และคนอื่น ๆ, *พัฒนาการ แนวความคิดและรูปแบบของงานสถาปัตยกรรม อดีต ปัจจุบัน และอนาคต* (กรุงเทพฯ: สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์, 2536), 28.
- ⁶ การแบ่งช่วงพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา พิจารณาจากรูปทรงอาคารและผังอาคาร โดยแบ่งเป็น 3 ช่วงเวลา ดังนี้ ช่วงต้น (พ.ศ. 2503-2517) รวมระยะเวลา 15 ปี มีอาคารตัวอย่าง เช่น อาสนวิหารแม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี, อาคารใหม่สวนอัมพร, โบสถ์วัดบ้านเซเวียร์, ศูนย์นิสิตนักศึกษาคาทอลิก บ้านเซเวียร์, อาคารสมาคมนักข่าวไทย, ห้องสมุด เอ.ยู.เอ ฯลฯ ช่วงกลาง (พ.ศ. 2518-2528) รวมระยะเวลา 11 ปี มีอาคารตัวอย่าง เช่น สำนักงานใหญ่ธนาคารกรุงเทพ สาขาสีลม, อาคารสินธร, อาคารสารธาณีย์ ฯลฯ ช่วงปลาย (พ.ศ. 2529-2532) รวมระยะเวลา 4 ปี มีอาคารตัวอย่าง เช่น อาคารพระรินทร์, อาคารซี.ที.โอ ทาวเวอร์ อาคารบี.บี.บี.เจมส์ ฯลฯ ดู อรรถกถาที่ กุลกรกัมพูสิริ, “พัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์

กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา”

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชา

สถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554), 89-113.

⁷ “Non west modernist past: Rethinking modernisms and modernities beyond the west,” in *Non west modernist past: On architecture and modernities*, ed. Jiat-Hwee Chang and William S.W. Lim (Singapore: World Scientific Publishing (2012), 2012), 18-21.

⁸ พระสังฆราช บุญเลื่อน หมั่นทรัพย์, “สิทธิมนุษยชนและพระศาสนจักร: ข้อพิจารณาไตร่ตรองเชิงประวัติศาสตร์และเทววิทยา,” *วารสารผู้เฒ่า* 42 (เมษายน-มิถุนายน 2540): 55-63.

⁹ กิริติ บุญเจือ, *สมณสภาเพื่อความยุติธรรมและสันติ: กระแสเรียกของผู้นำธุรกิจ* (ม.ป.ท., 2014), 28 และ Rev. R. A. McGowan, “Summary of Quadragesimo Anno encyclical: Reconstruction of the social order advocated in Pope Pius XI’s notable pronouncement,” *National Catholic Welfare Conference XIII*, 6 (June 1931): 6-9.

¹⁰ Fr. G. Giampietro and Hong Kong diocese, *ระลึกถึงวาทกัณฑ์ 2: รุ่งอรุณแห่งการรอคอย*, แปลจาก Remember Vatican II: A dawn in waiting, แปลโดย บาทหลวงทศไนย์ คมกฤษ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ดอนบอสโก, ม.ป.ป.), 8.

¹¹ Winston Davis, “Hyper active a design tool for multi-segment hyperbolic paraboloid shells” (Master thesis, Science in architecture University of Washington, 2016), 6.

¹² จากการศึกษาโบสถ์ Saint Engelbert in Cologne ในประเทศเยอรมนี ที่สร้างขึ้นใน ค.ศ. 1932 ซึ่งออกแบบโดย Dominikus Böhm สถาปนิกชาวเยอรมัน ในแนวทาง Brick Expressionism โดยใช้ระบบโครงสร้างคอนกรีตเปลือยบาง ผังพื้นรูปแบบวงกลม (centralized plan) ซึ่งเป็นรูปแบบดั้งเดิมของคริสตจักรในยุคแรก แสดงถึงความสมบูรณ์แบบของพระเจ้า และความเป็นเอกภาพ

ของคริสตจักร ทั้งยังเป็นรูปแบบร่วมสมัยของคริสตจักร กับสังคมแบบประชาธิปไตย ที่ให้ความสำคัญกับการ ชุมชนคน ชุมชน และความเสมอภาค ที่พระศาสนจักรใช้ หลักคำสอนทางศาสนาในการแก้ไขปัญหาสังคมสมัยใหม่.

ดู Jean Wolfgang Stock, Albert Gerhards, and Horst Schwebel, **European church architecture 1900-1950/ Europäischer Kirchenbau 1900-1950: Towards modernism** (New York: Prestel Publishing, 2006), 20-23.

¹³ “ข้อคิดเห็นจากพระคุณเจ้าบุญเลื่อน หมั่นทรัพย์” (รายงานการสัมมนาการศึกษาและวางแผนร่วมกัน ระดับชาติ ณ บ้านฟื้นฟูจิตใจ ชาเลเซียน หัวหิน จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์, 26-30 พฤษภาคม 2529), ไม่ปรากฏ เลขหน้า.

¹⁴ Jonathan Yun-Ka Tan, “A new way of being church in Asia: The federation of Asian Bishops’ conferences (Fabc) at the service of life in pluralistic Asia,” **SAGE Journals** 33, 1 (January 2005): 72-73.

¹⁵ Jukka Helle, **Towards a truly Catholic and a truly Asian church: An Asian wayfaring theology of the federation of Asian Bishops’ conferences (FABC) 1970-2012** (Helsinki: Department of Systematic Theology University of Helsinki, 2018), 12.

¹⁶ Gendro Keling, “Hati Kudus Yesus Palasari Catholic Church of Jembrana regency: A cultural acculturation,” **Forum Arkeologi** 26, 2 (Agustus 2013): 85–96.

¹⁷ Kenzo Tange, **Kenzo Tange Associates, 1946-1979, Vol. 1** (Tokyo: Kenzo Tange Associates, 1991), 56.

¹⁸ Pang Kang-Chien and Chi-Jeng Kuo, “Relocating luce chapel: Its cultural significance through the encounters between east and west” (paper presented at the meeting of

Keeping it Modern Project 2014, Getty Foundation, 2014). 36.

¹⁹ วิคเตอร์ ลาร์เก, **ประวัติพระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทย** (ฉะเชิงเทรา: แม่พระยุคใหม่, 2539), 6.

²⁰ วิภาวัลย์ แสงลิมสุวรรณ, “โบสถ์คาทอลิกในภาคกลาง และภาคตะวันออกของประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาถึงพุทธศักราช 2475” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2542), 288-291

²¹ สมชาติ จิงสิริอารักษ์, **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์: การศึกษาเปรียบเทียบสถาปัตยกรรมยุคสมัยใหม่ ระหว่างญี่ปุ่นกับสยามตั้งแต่กลางศตวรรษที่ 19 ถึงสิ้นสุดสงครามโลก ครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1850-1945/ พ.ศ. 2390-2488)** (กรุงเทพฯ: ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2560), 117

²² ผุสดี ทิพทัส, **ช่างฝรั่งในกรุงสยาม** (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), 45-46.

²³ สมชาติ จิงสิริอารักษ์, **สถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ในสยามสมัยรัชกาลที่ 4-พ.ศ. 2480** (กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553), 270-271.

²⁴ โชติ กัลยาณมิตร, “นายช่างเอกในรอบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์,” **วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับพิเศษ** (ธันวาคม 2523-ธันวาคม 2525): 54.

²⁵ สมชาติ จิงสิริอารักษ์, **สถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ในสยามสมัยรัชกาลที่ 4-พ.ศ. 2480**, 427-429; การพัฒนาและผลิตปูนซีเมนต์ใช้เองในประเทศเป็นความก้าวหน้าในวงการก่อสร้างและงานสถาปัตยกรรมในสยาม โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ก่อตั้งบริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด ขึ้นใน ค.ศ. 1913 เพื่อลดการพึ่งพาการนำเข้าวัสดุก่อสร้างประเภทปูนซีเมนต์จากต่างประเทศ และเพื่อจัดสรรการใช้ทรัพยากรภายในประเทศอย่างคุ้มค่า ดู บริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน), “รายงานประจำปี 2556” (เอกสารรายงานประจำปีบริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน), 2556), 4.

²⁶ ประจักษ์ ก้องกีรติ, **การเมืองวัฒนธรรมไทย ว่าด้วยความทรงจำ/ วาทกรรม/ อำนาจ** (นนทบุรี: ฟาเดียวกัณ, 2558), 9-11.

²⁷ วทัญญู ณ ถลาง, “สถาปัตยกรรมกับการพัฒนาประเทศ,” **อาษา ฉบับที่พักอาศัย** (1964): ไม่ปรากฏเลขหน้า.

²⁸ ช่วงเวลาที่ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก ฤกษ์ภา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา ศึกษาที่ MIT ขณะนั้น Pietro Belluschi สถาปนิกชาวอเมริกัน-อิตาลี ดำรงตำแหน่งคณะบดีของ School of Architecture and Planning (ค.ศ. 1950-1965) และ Belluschi เป็นหนึ่งในสถาปนิกที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศสหรัฐอเมริกา. ดู Meredith L. Clausen, **Pietro Belluschi: Modern American architect** (United States: The MIT Press, 1999).

²⁹ Lawrence B. Anderson เป็นหัวหน้าแผนกสถาปัตยกรรม ภายหลังได้ดำรงตำแหน่งคณะบดีของ School of Architecture and Planning ใน ค.ศ. 1965-1971 แม้ว่า Professor Anderson เรียนในระดับปริญญาโทที่ MIT ขณะเดียวกันเขาก็ได้รับทุนเรียนต่อที่ École des Beaux-Arts ฝรั่งเศสใน ค.ศ. 1930 โดย Anderson มีแนวความคิดทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่อยู่บนพื้นฐานของความรู้สถาปัตยกรรมแบบคลาสสิก ซึ่งเขาได้กล่าวถึงความรู้พื้นฐานที่นักเรียนจะได้รับจากหลักสูตรของสถาบันว่า “นักเรียนต้องได้รับความรู้ทั้งด้านมนุษยศาสตร์ ศิลปะ ประวัติศาสตร์ และทฤษฎี เพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนวิชา Visual Design Studio และในวิชานี้ นักเรียนจะต้องได้รับความรู้ด้านอื่น ๆ จากนักวิทยาศาสตร์ วิศวกร และผู้บริหารที่เกี่ยวข้องในวิชาชีพสถาปัตยกรรม”. ดู R. Brown, “Oral history interview with Lawrence Anderson,” 30 January-30 March 1992, Department Archives of American Art Smithsonian Institution.

³⁰ Krisda Arunvongse, “The contemporary meaning of functionalism in architecture,” in **Proceedings of a conference on architecture and structural engineering in relation to the construction of large building**, ed. Anthony R.

Cusens (Bangkok: SEATO Graduate School of Engineering, 1963), 37-38.

³¹ ประจักษ์ ก้องกีรติ, **การเมืองวัฒนธรรมไทย ว่าด้วยความทรงจำ/ วาทกรรม/ อำนาจ** (นนทบุรี: ฟาเดียวกัณ, 2558), 62-63.

³² **วารสารเซเวียร์ 71** (1971): 4. พระคาร์ดินัล John Henry Newman เน้นการอบรมสั่งสอนที่มีเหตุผลสามารถพิสูจน์ได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ และ Newman ได้นำแนวความคิดประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมเป็นแนวความคิดหลักในการก่อตั้งมหาวิทยาลัยคาทอลิกในประเทศไอร์แลนด์ โดยใช้ชื่อว่า Catholic University of Ireland ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น University College Dublin.

³³ บาทหลวงสุรัช กิจสวัสดิ์, “อีกหนึ่งความหวังที่ยกให้เยสุอิต,” **ฟาติมาสาร** (พฤษภาคม 2013): 9-11.

³⁴ “บ้านเซเวียร์ กรุงเทพฯ,” **วารสารเซเวียร์ 71** (1971): ไม่ปรากฏเลขหน้า.

³⁵ “คณะเยสุอิตในประเทศไทย,” ใน **สุวรรณสมโภช 50 ปี คณะเยสุอิตในประเทศไทย** (กรุงเทพฯ: หน้าต่างสู่โลกกว้าง, 2547), 34.

³⁶ MISEREOR เป็นองค์กรความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่จัดตั้งโดยพระศาสนจักรคาทอลิกเยอรมนี มีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลืองานพัฒนาในประเทศต่าง ๆ ในแอฟริกาและเอเชีย โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา และเพศสภาพ นอกจากนั้นยังสนับสนุนการพัฒนาสังคม การศึกษาด้านการเมือง (political education) และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่าง ๆ ภายในเครือข่าย เพื่อสร้างความเป็นธรรมต่อตนเอง บนแนวความคิดด้านสิทธิมนุษยชน (Human Right) ของตนเองและการดำรงตนให้อยู่ในสังคมอย่างสันติ. ดู **Guidelines for the submission of funding requests to MISEREOR**, accessed May 5, 2019, available from <https://www.misereor.org/cooperation-service/policies-guides-forms/>; ดู ชื่นสุข อาศัยธรรมกุล, **60 ปีคณะเยสุอิตในประเทศไทย** (กรุงเทพฯ: หน้าต่างสู่โลกกว้าง, 2558), 38.

- ³⁷ สัมภาษณ์ พันธรักษ์ เรื่องสวดดี, บาทหลวงวัดบ้านเซเวียร์, 14 พฤศจิกายน 2561.
- ³⁸ สัมภาษณ์ โดน สุริยะพรหมชัย, อดีตสถาปนิกบริษัทคาซ่า จำกัด, 28 สิงหาคม 2562.
- ³⁹ “บ้านเซเวียร์ กรุงเทพฯ,” *วารสารเซเวียร์* 71 (1971): ไม่ปรากฏเลขหน้า.
- ⁴⁰ “ผลงานดีเด่นสยามสถาปัตย์ 27,” *นิตยสารผู้จัดการ* 2, 14 (กันยายน 2527): ไม่ปรากฏเลขหน้า.
- ⁴¹ สัมภาษณ์ โดน สุริยะพรหมชัย, อดีตสถาปนิกบริษัทคาซ่า จำกัด, 28 สิงหาคม 2562.
- ⁴² โอภาส วัลลิภากร, “แรงบันดาลใจสถาปนิกจากของโบราณ,” *อาษา* (2510): ไม่ปรากฏเลขหน้า.
- ⁴³ โดน สุริยะพรหมชัย เป็นศิษย์เก่าคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำเร็จการศึกษาใน ค.ศ. 1968 (พ.ศ. 2511) ทันทีหลังจากสำเร็จการศึกษาได้ทำงานในตำแหน่งสถาปนิกของบริษัท คาซ่า จำกัด จนกระทั่งได้เลื่อนตำแหน่งเป็นผู้จัดการบริษัทฯ รวมระยะเวลา 10 ปี จึงลาออกเพื่อไปทำธุรกิจส่วนตัว.
- ⁴⁴ สัมภาษณ์ โดน สุริยะพรหมชัย, อดีตสถาปนิกบริษัทคาซ่า จำกัด, 28 สิงหาคม 2562; ข้อความในวงเล็บเป็นการขยายความเพิ่มเติมโดยผู้เขียนบทความ.
- ⁴⁵ วิมลสิทธิ์ หรยางกูร และคนอื่นๆ, *เปิดมิติอัตลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560), 1-30.
- ⁴⁶ Philip Cornwel-Smith and John Goss, *Very Thai: Everyday popular culture* (Bangkok: River Book, 2013)
- ⁴⁷ “บทสัมภาษณ์ศาสตราจารย์ กฤษณา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา,” *บ้านและสวน* 8, 91 (มีนาคม 2527): ไม่ปรากฏเลขหน้า.
- ⁴⁸ วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, “การสร้างสรรค์มรดกวัฒนธรรม: สู่การสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่,” *วารสารวิจัยและสาระสถาปัตยกรรมการผังเมือง* 8, 1 (2011): 8.
- ⁴⁹ นิจ หิณูชีระนันท์, “สถาปัตยกรรมไทย: ปาฐกถาชุดสิรินธร ครั้งที่ 9,” *อาษา* (ตุลาคม 2539): 111-112.

- ⁵⁰ William S. W. Lim, *Alternative (post) modernity: An Asian perspective* (Singapore: Select Publishing, 2003), 13, 89.

Bibliography

Sources (Thai)

- Atthanit Kulrakampusiri. “phatthanākān ngān ‘ōk bæp sathāpattayakam khoṅg sattrāchān kittikhun rōj ‘ēk kritsada ‘Arun wong Na ‘Ayutthaya [Architectural design development of professor emeritus captain Krisda Arunvongse Na Ayudhya].” Master Thesis, Department of Architecture, Faculty of Architecture, Chulalongkorn University, 2011.
- Bunluean Mansap, Bishops. “sitthi manutsayachon læ phra satsanachak: khoṅ phichānān traitroṅg choēng prawattisat læ thēwawitthaya [Human rights and the church: Historical and theological considerations].” *Jonal of Phu thai* 42 (April-June 1997): 55-63.
- Chot Kanlayanamit. “nāi chāng ‘ēk nai rōp sōṅgrōj pī hæng krung Rattanakoṣin [Master engineer in the 200 years of Rattanakosin].” *Silpakorn University journal, Special issue* (December 1980-December 1982): 54-66.
- Chuensuk Asaithamkun. *hoksip pī khana yē su ‘it nai prathet Thai [60th Anniversary of Jesuits in Thailand]*. Bangkok: Windows on the World, 2015.

- Chuensuk Asaithamkun. **thangdoen chiwit pho Miguel [The path of life of Fr. Miguel]**. Bangkok: Windows on the World, 2009.
- Ferguson, George. **khruangmai lae Sanyalak nai Khristasin [Signs and symbols in Christian art]**. 9th ed. Translated by Kunwadi Mokraphirom. Bangkok: Amarin Printing & Publishing, 2019.
- Giampietro, Fr. G., and Hong Kong Diocese. **raluk thung wati kan thi song: rung'arun haeng kan ro khoi [Remember Vatican II: A dawn in waiting]**. Translated by Thatsanai Khomkrit. Bangkok: Donbosco Printing, n.d.
- "Interview Sattrachan Krisda Arunvongse Na Ayutthya [professor Krisda Arunvongse Na Ayutthya]." **Baanlaesuan** 8, 91 (1984): n. pag.
- Journal of Xavier' 71** (1971).
- Kirati Bun-Chuea. **samana sapha phua khwamyuttitham lae santi: krasae riak khong phu nam thurakit [Catholic council for justice and peace a call for business leader]**. n.p., 2014.
- Kittitouch Chaiprasith. "kannam khwam chua khao su watthanatham thi prakot nai ngan sathapattayakam wat khatholik nai prathet Thai: korani suksa wat khatholik ban song ya changwat yasothon [Inculturation in Catholic Church architecture in Thailand: A case study of Bansongyae Catholic Church, Yasothon province]." Master Thesis, Department of Architecture, Chulalongkorn University, 2009.
- "khanaye su 'it nai prathet Thai [Jesuits in Thailand]." In **suwan somphot hasip pi khanaye su 'it nai prathet Thai [50th Anniversary of Jesuits in Thailand]**, 31-36. Bangkok: Windows on the World, 2004.
- "khokhithen chak phrakhunchao bunluan mansap [The opinion of Phrakhunchao Bunluean Mansap]." Seminar report: A study and national joint planning at Salesian rehabilitation house, Hua Hin, Prachuap Khiri Khan province, Thailand, May 26-30, 1986.
- Nit Hin-Chiranan. "sathapattayakam Thai: pathakatha chut sirinthon khang thi kao [Thai architecture: 9th Sirindhorn series lecture]." **Journal of the Association of Siamese Architects under Royal Patronage** (October 1996): 111-112.
- Ophat Wanliphakon. "raeng bandan chai sathapanik chak khong boran [Inspired architects from antiques]." **Journal of the Association of Siamese Architects under Royal Patronage** (1967): n. pag.
- Phinyaphan Phoch-chanalawan. **kamnoot prathet Thai phaitai phadetkan [Birth of Thailand under dictatorship]**. Bangkok: Matichon, 2015.
- "phonngan di den Sayam sathapat 27 [Outstanding work of Thai architects'27]." **Manager magazine** 2, 14 (September 1984): n. pag.
- Phutsadi Thipthatsa. **chang farang nai krung Sayam [Foreigner in Siam]**. Bangkok: Chulalongkorn University Printing, 1998.

- Phutsadi Thipthatsa. **sathāpanik Sayām: phūnthān botbat phonngān læ nǎokhit** (Phǒ.Sǒ. 2475-2537) lem 2 [Siam architects: Fundamentals, roles, works and concepts (1932-1994), Vol 2]. Bangkok: The Association of Siamese Architects under Royal Patronage, 1996.
- Prachak Kongkirati. **kānmūāng watthanatham Thai waduāi khwām song čham/ wat kam/ ‘amnāt** [Thai cultural politics: On memory/ discourse/ power]. Nonthaburi: Fa Diao Kan, 2015.
- Siam Cement Group. “Annual report 2013.” (Annual report’s Siam Cement Group, 2013).
- Somchart Chungsiriarak. **kānsuksā priāpthiāp sathāpattayakam yuk samai mai rawāng Yīpun kap Sayām tangtæ klāng satawat thī sipkǎo thung sinsut songkhram lōk khrang thī sōng Khǒ.Sǒ. 1850-1945/ Phǒ.Sǒ. 2390-2488** [A comparative study of architecture of the modern period between Japan and Siam from the mid-19th century to the end of World War II (A.D. 1850-1945/ B.E. 2390-2488)]. Bangkok: Faculty of Architecture, Silpakorn University, 2017.
- _____. **sathāpattayakam bæp tawantok nai Sayām samai ratchakān thī sī-Phǒ.Sǒ. 2480** [Western architecture in Siam during the period of King Mongkut of Siam-A.D. 1937]. Bangkok: Faculty of Architecture, Silpakorn University, 1980.
- Surachai Chum-Si-Phan, Fr. “phra sātsanāčhak khāthōlik Thai (chabap yǒ) [A brief history of the Catholic Church in Thailand].” In **sāmrǒihāsip pī sathāpanā mit sang Sayām Khǒ.Sǒ. 1669-2019** [350th Anniversary of the mission of Siam, 1669- 2019], 24-55. Bangkok: Catholic Social Communications of Thailand, 2562.
- Surachai Kitsawat, Fr. “īk nung khwām wāngčhai thī yok hai yěsu ‘it [Another trust gave to Jesuits].” **Fatima journal** (May 2013): 9-11.
- Victor Lages, Fr. **prawat phra sātsanāčhak khāthōlik nai prathēt Thai** [History of the Catholic Church in Thailand]. Chachoengsao: Mary magazine Publishing, 1996.
- Wathanyu Na Thalang. “sathāpattayakam kap kānphatthana prathēt [Architecture and National Development].” **Journal of the Association of Siamese Architects under Royal Patronage, Residential version** (1964): n. pag.
- Wimonsit Horayangkun. “kānsāng san mōradok watthanatham: sū kānsāng san ‘ēkkalak sathāpattayakam Thai samai mai [The creation of cultural heritage: Towards the development of a modern Thai architectural identity].” **Journal of architectural/ planning research and studies** 8, 1 (2011): 1-19.

Wimonsit Horayangkun, and others. **phatthanākān nāo khwāmkhīt læ rūpbāp khōng ngān sathāpattayakam ‘adīt pāchū-ban læ ‘anākhōt** [Development of concepts and designs of architecture: past, present and future]. Bangkok: The Association of Siamese Architects under Royal Patronage, 1993.

_____. **poēt miti ‘attalak sathāpattayakam Thai samai mai** [In revealing modern Thai architectural identity]. Bangkok: Thammasat University Printing, 2017.

Wipawan Sanglimsuwan. “bōt khāthōlik nai phāk klāng læ phāk tawan ‘ōk khōng prathēt Thai tangtā samai krung siyutthaya thung Phutthasakkarāt [The Catholic Churches in central region and eastern region of Thailand, from Ayutthaya period (1893 B.E.-2310 B.E.) to 2475 B.E].” Master thesis, Faculty of Architecture, Silpakorn University, 1999.

Sources (English)

Brown, R. “Oral history interview with Lawrence Anderson.” Department Archives of American Art Smithsonian Institution, 30 January-30 March 1992.

Clausen, Meredith L. **Pietro Belluschi: Modern American architect**. United States: The MIT Press, 1999.

Cornwel-Smith, Philip, and John Goss. **Very Thai: Everyday popular culture**. Bangkok: River Books, 2013.

Helle, Jukka. **Towards a truly Catholic and a truly Asian church: An Asian wayfaring theology of the federation of Asian Bishops’ conferences (FABC) 1970-2012**. Helsinki: Department of Systematic Theology University of Helsinki, 2018.

Keling, Gendro. “Hati Kudus Yesus Palasari Catholic Church of Jembrana regency: A cultural acculturation.” **Forum Arkeologi** 26, 2 (Agustus 2013): 85-96.

Krisda Arunvongse. “The contemporary meaning of functionalism in architecture.” In **Proceedings of a conference on architecture and structural engineering in relation to the construction of large building**, 37-38. Edited by Anthony R. Cusens. Bangkok: SEATO Graduate School of Engineering, 1963.

Lim, William S.W. **Alternative (post) modernity: An Asian perspective**. Singapore: Select Publishing, 2003.

McGowan, Rev. R. A. “Summary of Quadragesimo Anno encyclical: Reconstruction of the social order advocated in Pope Pius XI’s notable pronouncement.” **National Catholic Welfare Conference** XIII, 6 (June 1931): 6-9.

“Non west modernist past: Rethinking modernisms and modernities beyond the west.” In **Non west modernist past: on architecture and modernities**, 18-21. Edited by Jiat-Hwee Chang and William S.W. Lim. Singapore: World Scientific Publishing (2012), 2012.

Pang Kang-Chien and Chi-Jeng Kuo. "Relocating
luce chapel: Its cultural significance
through the encounters between east
and west." Paper presented at the
meeting of Keeping it Modern Project
2014, Getty Foundation, 2014.

Stock, W. Jean, A. Gerhards, and H. Schwebel.

**European church architecture
1900-1950/ Europaischer
Kirchenbau 1900-1950: Towards
modernism.** New York: Prestel
Publishing, 2006.

Tan, Jonathan Yun-Ka. "A new way of being
church in Asia: The federation of Asian
Bishops' conferences (Fabc) at the
service of life in pluralistic Asia."
SAGE Journals 33, 1 (January 2005):
74-94.

Tange, Kenzo. **Kenzo Tange Associates,
1946-1979, Vol. 1.** Tokyo: Kenzo Tange
Associates, 1991.

Wang, Stephen, Fr. **What Is the Catholic
Church?** London: Catholic Truth
Society, 2007.

Winston, Davis. "Hyper active a design tool for
multi-segment hyperbolic paraboloid
shells." Master thesis, Science in
Architecture University of Washington,
2016.

Interview

Don Suriya-Phromchai. Former architect of CASA
Co., Ltd., Bangkok, Thailand. Interview,
August 28, 2019.

Patthawi Wongsikaeo, Fr. Priest of Cathedral
of the Immaculate Conception,
Ubonratchathani, Thailand. Interview,
March 23, 2019.

Phantharak Rueang-Sawadi, S.J. Priest Internship
of Baan Xavier, Bangkok, Thailand.
Interview, November 14, 2018.

Electronic Sources

Beacher Saewald Brant, 2017. Accessed
October 21, 2019. Available from
http://mit24h.com/1TgU309_8i190d3/

Florio, James. **St. Mary's Cathedral, Tokyo.**
Accessed October 13, 2019. Available
from [https://divisare.com/projects/
373510-kenzo-tange-james-florio-
photography-st-mary-s-cathedral](https://divisare.com/projects/373510-kenzo-tange-james-florio-photography-st-mary-s-cathedral)

Nijenhuis, Peter. **Sainte-Chapelle's stained
glass windows, Paris, France.** Accessed
October 13, 2019. Available from
[https://www.flickr.com/photos/peternije
nhuis/37362377106](https://www.flickr.com/photos/peternijenhuis/37362377106)

Weible, David. **Interior of St. Augustine's,
1960.** Accessed October 13, 2019.
Available from [https://savingplaces.org/
modern-beauty-in-gary-indiana-edward-
dart-and-st-augustines-episcopal-
church#.XawU1ugzbIU](https://savingplaces.org/modern-beauty-in-gary-indiana-edward-dart-and-st-augustines-episcopal-church#.XawU1ugzbIU)